Vilniaus pedagoginis
universitetas

Darbų ir buities kultūros bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų plėtotė Lietuvos mokyklose

Konferencijos medžiaga

Konferencija skirta Buities kultūros katedros įkūrėjos
doc. dr. Leokadijos Kadziauskienės
90-ties metų jubiliejui pažymėti

1999 m. lapkričio 4-5 d.

Vilnius, 1999

UDK 37.02(474.5)(06)
Da307

Konferenciją remia **Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas**.

© Vilniaus pedagoginis universitetas

Mokausi rankdarbių

Regina Bačytė

Kauno "Žiburio" vid. m-kla

Jurgita, 5 kl.:

Labai nustebau pamačiusi mūsų visų nunertą staltiesę. Nesitikėjau kad ji bus graži.

Aistė, 6 kl.:

Buvo sunku teisingai susiūti skiautes, bet visos stengėmės ir todėl džiaugiamės tuo ką padarėme.

Karina, 7 kl.:

Labai linksma penkioms tepti vašką ir dažus ant vieno audinio.

Milda, 5 kl.:

Norėjome papuošti klasę, todėl kartu dirbome visos klasiokės.

Mokytoja:

Man ir mergaitėms patinka dirbti drauge. Tokią veiklą galime pritaikyti besimokydamos bet kokių rankdarbių. Todėl nutariau šią patirtį apibendrinti.

Mano darbas – tavo darbas – mūsų darbas

Šio metodo pasirinkimą įtakoja keletas veiksnių. Pats metodas turi įtakos motyvacijai bei mokymosi tikslų ir uždavinių pasirinkimui.

Ugdymo turinys:

- Įvairių rankdarbių technikų mokymosi pradmenys.
- Pavyzdėlių jungimo į bendrą darbą technikos.
- Didesnių rankdarbių gaminimas interjero puošybai.
- Projektinių kūrybinių darbų atlikimas.

Motyvacija:

- Gali pritaikyti šeimoje sukauptas žinais, tradicijas, įgūdžius.
- Mato projektinę darbo naudą.
- Geba tobulėti, nes tiki sėkme ir įsivaizduoja gerą darbo rezultatą.
- Tenkindamos asmenybinius poreikius, moksleivis siekia teigiamo įvertinimo.
- Darbų parodos – viešas pripažinimas ir paskata.

Mokymosi tikslai ir uždaviniai:

- Puoselėti estetinius išgyvenimus, saviraišką, formuoti vertybines orientacijas.
- Skatinti bendradarbiauti, eksperimentuoti.

- Darbu ir kūryba puošti savo buitį.
- Taupiai naudoti medžiagas, laiką, energiją.
- Siekti darbo kokybės atida, savianalize, išmoningesnių pagalba, konsultacijomis.

Patirtis ir gabumai:
- Įgimtų ir įgytų gebėjimų ugdymas.
- Panašių ir skirtingų mokėjimų vystymas.

Mokinių amžius:
- 9-16 metų mokinės.

Nuostatos:
- Veikla turi būti prasminga.
- Savo norus deriname su kitų galimybėmis.
- Mokomės išgirsti bendraautorės, rasti kompromisą.
- Pokalbių apie grožį neužteks, jei jo nematysime aplinkoje.

Pastebėti metodo privalumai:
- Matoma darbo eiga, objektyviai vertinamas rezultatas.
- Bendradarbiavimas skatina pasitempti.
- Pritaikomi atskirų technikų pavyzdėliai.
- Įdomu dirbti.
- Netikėtas džiugus rezultatas.
- Formuojama teigiama nuostata į kitaminčių estetinį skonį.
- Galima atskleisti šeimos tradicijas, kartų bendradarbiavimo patirtį.
- Mokytojas – darbo bendraautorius – ieško ir kuria drauge.

Metodo trūkumai:
- Siekia įsigyti vienodas darbo priemones.
- Kai kurie nenusisekę darbeliai nepanaudojami.
- Menka tarpdalykinių ryšių sąsaja, neišnaudotos integracinės galimybės.
- Darbo vertė priklauso nuo pritaikymo.
- Neapdairus metodo panaudojimas gali orientuoti į kičą.
- Atsiranda polinkis į asmenybinių gebėjimų niveliaciją.

Literatūra

1. N.L.Gage, D.C.Berliner Pedagoginė psichologija. – V.: Alma litera, 1993. – 624 p.
2. Kuriame savo mokyklą. – V.Kronta, 1999. – 253 p.
3. Vytautas J.Černius. Mokytojo pagalbininkas. – K.: Litera, 1992. – 96 p.
4. Bendrosios programos
5. V.Šidlauskienė, P.Urbietis Bendrosios programos plėtotė: individualioji programa. – Š. Šiaulių pedagoginis institutas. 1997.

6. Darbai ir buities kultūra ii, sudarė P.Urbietis. Šiaulių universiteto leidykla, 1998.

Lietuvių liaudies muzikos instrumentų gamyba mokykloje

Kęstutis Bakutis

Raseinių pagrindinė mokykla
Kalnų g. 3, Raseiniai LT-4400

Lietuvių liaudies muzikos instrumentai baltų materialinės ir dvasinės kultūros paminklai. Jie labai artimi lietuviams gimininingų latvių, baltų kaimynų Pabaltijo finų instrumentams ir turi nemažai bendro su kitų indoeuropiečių tautų rytų ir vakarų slavų, germanų muzikos instrumentais.

Konkretesnių žinių apie pirmuosius instrumentus kol kas nėra, išskyrus Utenos raj. Narkūno piliakalnyje iškastą paukščio kaulo nuolaužą, kurią manoma esant I tūkstantmečio pr. m. e. švilpiamojo instrumento fragmentu, tačiau archeologinės iškasenos, bylojančios apie baltų genčių aukštą materialinės kultūros lygį, taip pat baltų gyventose ir dabar gyvenamose teritorijose randami instrumentų fragmentai leidžia manyti, kad tradicinis lietuvių instrumentarijus su jam būdingais bendrumais ir regioniniais skirtumais jau buvo susiformavęs iki rašytinių istorijos šaltinių pasirodymo, o jo susidarymas glaudžiai siejasi su lietuvių etnogeneze. Tą patvirtina baltų prokalbės laikus siekianti instrumentų pavadinimų kilmė, jų paplitimas, sutampantis su IV- XII a. genčių kultūrinėmis sritimis, taip pat ankstyviausios rašytinės žinios apie daugumą iki pat XX a. išlikusių ir iš principo nepakitusių tradicinių liaudies instrumentų.

Pabandysiu pristatyti keletą lietuvių liaudies instrumentų, kuriuos galima pasigaminti savo mokyklose per darbų pamokas.

Vieni paprasčiausių idiofonų klasės instrumentai yra **kleketas**, jį naudojo religinėse apeigose, o taip pat ir piemenys. Kleketas dažniausiai gaminamas iš uosio, klevo ar ąžuolo. 197-210 mm ilgio ir 40-45 mm pločio bei 10-15 mm storio lentelės viduryje įmontuojama 230 mm ilgio apvali rankenėlė. Rankenėlės viršutinėje dalyje, iškilusioje virš lentelės 40 mm, išpjaunamas gilus griovelis ir įtaisomi vienas arba du 58mm ilgio, 22 mm pločio plaktukai su75 mm ilgio koteliais. Garsas neapibrėžto aukščio, trumpas ir sausas. Vaikai gali šiek tiek patobulinti šį instrumentą panaudodami 4 plaktukus.

Taip pat idiofonų klasei priklauso **terkšlės.** Instrument[1] sudaro 130-275 mm ilgio, 30–70 mm pločio medinės staklelės, pritvirtintos prie rantuoto velenėlio su rankenėle. Kartais prie velenėlio tvirtinama lentelė, o rankenėlę atstoja į velenėlį

įkaltas metalinis virbalas. Į stakleles įstatomos velenėlį liečiančios viena ar dvi medinės balanos. Garsą sukelia viename gale standžiai pritvirtinta balana, terškianti per besisukančio velenėlio griovelius. Garsas neapibrėžto aukščio, sausas ir stiprus. Vaikai gali patobulinti instrumentą, pagamindami jį su dviem velenėliais.

Vieni iš seniausiai žinomų instrumentų yra **skrabalai**. Skrabalai – trapecijos formos mediniai varpeliai. Išskaptuotoje uosio, klevo, beržo ar kito medžio 90–140 mm ilgio, 50–75 mm pločio, 50–90 mm aukščio dėžutėje (sienelių storis 3–7 mm) įkabinamos viena, dvi 60–80 mm ilgio 15–17 mm storio medinės šerdelės. Garso aukštis priklauso nuo dėžutės dydžio. Medinius skrabalus piemenys rišdavo karvėms po kaklu ir iš barškėjimo nustatydavo kur ganosi gyvuliai. Kartais buvo naudojami ir muzikavimui.

Lentutės – 160-170 mm ilgio, 40 mm pločio, 6mm storio lentelės viename gale išdrožiama rankenėlė. Iš abiejų lentelės pusių pririšamos dvi 70 mm ilgio ir 40 mm pločio lentutės. Laikoma už rankenėlių. Kratant lentutės pokši ir skleidžia sausą, neapibrėžto aukščio garsą. Lentutes naudojo žaisdami vaikai. Vaikai patys bando gaminti instrumentus. Vieną iš jų vadinkime tarškalu. Tai apvalios 4 ar 2 lentelės, kurios, kratant skleidžia sausą garsą.

Vieni iš aerofonų klasės instrumentų yra **skudučiai**. Skudučiai – vienas iš paprasčiausių ir būdingiausių lietuvių liaudies muzikos instrumentų. Manoma, jog jį pasidaryti mintį davė pati gamta – nulūžusios nendrės švilpimas vėjui pučiant. Išorinė skudučio išvaizda ir primena nulaužtos nendrės galą. Toks instrumentas labai paprastas, jo tonas gana skurdus, ir, gal būt, todėl kai kur buvo vadinamas skurdučiu. Kai kur jie buvo vadinami skudais, tutučiais, tūteklėmis. Skudutis – tai nedidelis 7-20 cm ilgio ir 2-3 cm storio vamzdelis padarytas iš uosio arba klevo medžio. Vienas skudučio galas atviras, kitas uždaras. Kad būtų patogiau pūsti, atviras galas iš abiejų pusių įkypai nupjaunamas.

Skudučių garsai turi trumpą švilpiamąjį charakterį. Jų muzika visada linksma, nuotaikinga. Daugiausia skudučiais būdavo skudučiuojamos sutartinės.

Vienas įdomesnių instrumentų yra **lamzdelis.** Medinis lamzdelis yra daromas iš uosio, liepos 240-430 mm ilgio ir 9–17 mm skersmens nuopjovos. Žievė dažniausiai nulupama (kartais paliekama). Cilindrinės formos kiaurymė išdeginama, išsukama arba išgręžiama. Pučiamas galas nupjaunamas tiesiai arba nuožulniai ir užkemšamas kamščiu su nuskelta angele orui pūsti. Prie kamščio išpjaunama arba išdeginama švilpiamoji anga. Viršutinėje dalyje už 100-1800 mm nuo švilpiamosios angos išgręžiamos 3-8 mm skersmens 3-9 garso skylutės. Jos būna apvalios, keturkampės su išpjovomis pirštams. Lamzdelių repertuarą sudaro piemenų melodijos, dainos, šokiai, sutartinės.

Dar vienas įdomus instrumentas vadinamas **ubiku.** Maždaug 7–10 mm skersmens medinis pagaliukas išilgai perskeliamas, į tarpą įklojama drobės arba beržo

tošės skiautelė, rugio lapelis ir abi dalys surišamos. Garsas aštrokas nežymiai vibruojantis. Ubikas naudojamas medžioklėje – išgaunami tam tikri garsiniai signalai stirnoms vilioti. Juo pamėgdžiojami paukščių balsai, taip pat pritariama šokių muzikai.

Nesunkiai gaminamas ir lietuvių liaudies instrumentas – **birbynė**. Išdžiovintame 300–400 mm ilgio 25-30 mm storio ruošinyje išgręžiama 10–15 mm skersmens kiaurymė. Korpuse padaromos 3-5 mm skersmens 6-8 skylutės. Pirmagalys nupjaunamas nuožulniai. Prie kandiklio pririšamas iš svilinto karklo arba pušies šakos padarytas klarneto tipo liežuvėlis. Neretai pasvilinamas ir kandiklis- mediena tampa atsparesnė drėgmei.

Vienas gražiausių su savitu garsu lietuviškų muzikos instrumentų yra **kanklės**. Kankliavo tik vyrai. Instrumento gamybai ir pačiam kankliavimui nuo seno teikiama gili simbolinė prasmė. Liaudies padavimai byloja, kad kanklės padėjusios atitolinti nelaimes, išvengti maro, kitų ligų. Instrumento darymas buvo susijęs su žmogaus mirtimi, jo persikūnijimu į medį. Tradicija liepia kankles dirbintis, kai miršta artimas žmogus. Kanklių įvaizdis stiprus ir lietuvių liaudies vestuvinėse dainose. Kanklių puošimas taip pat buvo nepaprastas. Itin seną reikšmę išlaikė ir apskritimas, perteikiantis išbaigtumą, idealumą ir segmentinė žvaigždė. Kanklių korpusas yra trapecijos formos su dažniausiai iš kairės į dešinę nusklembtu drūtgaliu. Daromos iš liepos, uosio, ąžuolo, klevo ar juodalksnio. Viršutinė plokštė – eglės ar epušės. Išilgai korpuso užtempta 3–13 varinių arba plieninių 0,5–1 mm skersmens stygų.

Instrumentai dažniausiai buvo dažomi juodai.

Čia aš pristačiau keletą muzikos instrumentų, kuriuos galima pasidaryti mokykloje, tuo prisidėdami prie tautinio vaikų auklėjimo, tautinio mūsų šalies atgimimo.

Literatūra

1. A. Vižintas. Skudučiai. – V., 1975.
2. Romualdas Apanavičius. Lietuvių liaudies muzikos instrumentai. - V., 1991.
3. S. Gazarianas. Muzikinių instrumentų pasaulyje. - K., 1988.
4. Irena Lapinskienė Mokykimės kankliuoti. – Š., 1997.
5. Muzikinis žurnalas Gama. - 1996/15.

Tautinio savitumo problemos ugdymo turinio kaitoje

Dalia Bazarienė, Severina Minkevičienė

Kauno pagrindinė mokykla "ANIMA"
Žeimenos 58, Kaunas LT-3043
Kauno Radvilėnų vidurinė mokykla
Radvilėnų pl.7, Kaunas LT-3028

Lietuvos mokykla, pažymėjusi savo 600 metų jubiliejų, susiduria su sunkumais ir nepritekliais, kurie būdingi šiam laikotarpiui visose gyvenimo srityse. Tačiau nežiūrint visų šių sunkumų mokytojas privalo perteikti visas žinias, supažindinti ką tauta yra pasiekusi per ilgus mokyklos vystymosi šimtmečius.

Kiekvienas laikotarpis iškelia naujas idėjas ir naujus reikalavimus. Mokytojai yra kūrėjai. Jie visuomet ieško naujų kelių laikmečio problemoms spręsti.

Bendrųjų programų darbų ir buities kultūros skyriuje darbinio ugdymo pirmieji uždaviniai užrašyti taip:

Ugdyti atsakomybę už savo krašto buities kultūrą, suvokiant ją kaip tautos kultūros visumos dalį, dažnai laikoma ir krašto vizitine kortele;

Įsisamoninti, kad buities kultūra nesiriboja atskiro žmogaus, šeimos buitimi. Ji yra šalies buities kultūros dalis, kurios pagrindai dedami šeimoje; ir t.t.

Visi iškelti darbinio ugdymo uždaviniai yra labai svarbūs mūsų mažos tautos išlikimui, kaip tautai su savitu charakteriu.

Mokykloje mokymo pradžioje apeliuojame į jutiminę patirtį. Todėl dažniausiai pradedame nuo meno., nes geras menas visada pasako daug tiesos, be to provokuoja daug mąstyti. Liaudies kūryba – ne tik universali vaikų ugdymo priemonė, bet ir didžioji kultūros vertybė, kurios negali ignoruoti nei vienas gyvas žmogus. Menas iškelia tautos individualybę, formuoja jos sielą, išryškina epochos dvasią. Dabar daugelis manome, kad gyvename naujos didelės kultūros epochos išvakarėse. Pradedame pastebėti, kad nei politika, nei ekonomika negali patenkinti žmogaus begalinių troškimų. Viešasis žmonijos gyvenimas darosi grubesnis, todėl šviesesnės ir jautresnės asmenybės ieško atgaivos kultūros ir meno srityse. Šiandien jau tikime. Kad žmonija pavargs nuo brutalių instinktų diktatūros ir ją apims kultūros vertybių ilgesys.

Mokyklose mokinius mes dažnai raginame siekti aukštesbiųjų poreikių, nesuvokdami ar yra patenkinti žemesnieji. Saviugda, prasmingas mokymąsis yra galimi tik tada, kai mokinio aplinka saugi. Tai tokia aplinka, kai vaikas gali visiškai atvirai išreikšti, ką jis jaučia, galvoja ir ko nori.

Daugelį amžių puoselėta liaudies patirtis pasiekė mus raiškia, tobula, laiko nugludinta menine forma. Nors liaudies kūryba vis labiau praranda savo "prigimti-

nę” paskirtį, daugelis jos funkcijų tebėra gyvos ir veiksmingos. Viena jų – lavinti jaunąją kartą, ugdyti jautrų, dorą, kūrybišką žmogų.

Liaudies kūrybos ugdymo programą darbų pamokose sudaro tokios dalys:

1. Bendravimo normos ir dora:

a) žmogaus santykis su gamta:
- pagarba augalams,
- gyvulėlių globa,
- pagarba viskam kas gyva;

b) žmogaus santykis su kitais žmonėmis:
- pagarba įvairaus amžiaus žmonėms,
- pagarba moteriai, motinai,
- nuskriaustųjų globa,
- tolerancija kitos tautybės ir tikėjimo žmogui,
- kasdieninio gražaus, paslaugaus bendravimo, pagalbos teikimo įgūdžiai;

c) papročiai ir tradicijos bendraujant su:
- tėvais, kitos šeimos nariais bei artimaisiais,
- svečiais,
- kitos tautybės bei kito tikėjimo žmonėmis;

d) dorinės normos:
- vaiko pareigos ir teisės,
- kolektyviškumo, solidarumo ir individualumo paisymas,
- pagarba kultūrai.

2. Tautosaka ir kalba:

a) dainuojmoji tautosaka:
- vaikų, darbo, šeimos dainos, Kalėdinės giesmės, Užgavėnių, Velykų dainos,
- etnografinės sritys ir dainininkai,
- žodžio menas,
- dorinės nuostatos;

b) pasakojamoji tautosaka:
- mitai, padavimai, legendos, sakmės,
- stebuklinės, gyvulinės, melų pasakos, pasakos be galo,
- estetiniai ir etiniai idealai,
- pasakojimo menas,
- lakios žmonių vaizduotės atskleidimas;

c) smulkioji tautosaka:
- patarlės, priežodžiai, mįslės, garsažodžiai, **keiksmai**?, būrimai, oro spėjimai ir užkalbėjimai,

- etiketo ir ritualiniai tekstai,
- kalbos šmaikštumas, išmintis,
- gyvenimo ir elgesio taisyklės,
- sąmojis.

3. Religija ir mitologija:

a) senovės lietuvių religija:
- dievai, šventyklos, žyniai,
- papročiai ir apeigos;

b) mitai:
- apie žmonijos, mūsų tautos kilmę, pasaulio atsiradimą,
- mūsų krašto(upių, ežerų, kalvų) atsiradimas;

c) mitologinės, kalendorinių apeigų dainos.

4. Šokiai, žaidimai, rateliai:

a) šokių, žaidimų prasme:
- ritualai,
- kalendorinio ciklo žaidimai.

5. Šventės, tradicijos ir papročiai:

a) sąvokų *šventė, tradicija, paprotys* aiškinimas:
- šventė - būties įprasminimas apeigomis, ritualais, simboliais;
- tradicija - patirties perdavimas kitoms kartoms, pažinimo šaltinis ir elgesio kodeksas;
- papročiai - tam tikro laikotarpio bendruomenės gyvenimą reguliuojačios normos;

b) kaip šventės, tradicijos, papročiai susiję su šeimos gyvenimu;

c) bendruomenės gyvenimas:
- Vėlinės,
- Kalėdos,
- Užgavėnės,
- Velykos,
- Joninės;

d) tautos šventės. Švenčių pastovumas ir kaita.

6. Tautodailė:

a) etnografinių sričių tradicijos:
- Žemaitija – keramika,
- Aukštaitija – audiniai,
- Vilniaus kraštas – verbos ir kt.

b) supažindinimas su tautodailės pradmenimis:
- ornamentika,
- spalvų derinimas,

- pynimas,
- karpymas,
- drožinėjimas,
- instrumentų gaminimas,
- kaukių gamyba.

7. Darbai ir verslai:

a) *ką, kaip* ir *kada* lietuviai dirbo;
b) tradiciniai kaimo darbai ir verslai;
c) miesto žmonių amatai ir verslai;
d) vaikų, tėvų ir senelių darbai. Pagarba žmonių darbui, kūrybinei veiklai.

Vaikų pažintis su liaudies kūryba turi prasidėti be didesnių valios pastangų.

Liaudies kūryba labai paranki lavinti vaiką kompleksiškai. Pasaulis vaikui prasideda nuo šeimos ir jos etninės kultūros. Lygindamas priešingybes, vaikas geriau suvokia tai, kas yra šalia, ir tai kas yra toli, ne Lietuvoje.

Vertybinio ugdymo kokybinis standartizavimas

Aurelija Buračienė

Šiaulių Jovaro vidurinė mokykla
Vytauto g. 132

Išsilavinimo standartų sistema Lietuvoje gali įsigalioti, nes juos kurdama Švietimo ir mokslo ministerija vykdo švietimo įstatymo 31 straipsnio nuostatas, tai reiškia, kad standartų įgyvendinimas bus susietas ir su išsilavinimo kriterijų nustatymo bei išsilavinimo įvertinimo (egzaminų) sistemos reforma.

Reikšmingas standartų pasirodymo privalumas – akivaizdus jo prasminis ryšys su Bendrųjų programų filosofija bei nuostatomis.

Bendrosios programos nėra atsitiktinis reiškinys vykdant švietimo reformą, tai patvirtina ir pasirodę standartai, nes dalykiniai ugdymo tikslai bei vertybinės nuostatos akivaizdžiai remiasi Bendrųjų programų nuostatomis.

Teigiama yra tai, kad projekte bandoma visų dalykų satndartams surasti bendrą struktūrą, paremtą struktūrine dalykinių mokomųjų programų sudarymo logika, įvardijant dalyko turinio sritis, žinias ir gebėjimus.

Tačiau viena – apibrėžti išsilavinimo standartus, visai kas kita – suteikti jiems juridinio ir praktinio galiojimo pagrindus. Apie tai komentuoja Vaida Paulauskaitė “Mokykla” 1998m. Nr 12 “Bendrojo išsilavinimo standartai”. Problema – lygmenų apibrėžimas. “Kai kurie mokomieji dalykai ne visur gali įvardyti pagrindinio ir aukštesniojo lygmens skirtumus, kyla klausimas, ar reikia jį apskri-

tai išskirti. Jei mes dar nežinome, kaip konkrečiai turėtų ta aukštesnė kokybė atrodyti, kam stengtis ją reglamentuoti? Ar to lygmens ženklinimas netaps dar viena prielaida plėtoti etniniam švietimui? Kova už gimnazijų statusą, pačių pedagogų pastangos dirbti su mokymuisi motyvuotu jaunimu, visomis pastangomis parengti moksleivius universitetinėms studijoms, padidinti mokymo plano krūviai jau dabar milžiniški, o kas lauks moksleivio, kai įsigalios standartai? Autorė mano, kad pakaktų ir dviejų – minimalaus ir pagrindinio – išsilavinimo lygmenų. Juk tobulybei ir taip ribų nėra."

Tiriant Anglijos standartų projektus – jau dabar nuošrdžiai paaiškina, kad nacionalinių išsilaisvinimo standartų sistemą, pilitikai, matyt, sukūrė patys sau, kad ji padvigubino mokytojo darbą su dokumentais, juk kiekvienam moksleiviui reikia parašyti vertinamąsias ataskaitas, kiek ir kaip jis priėjo prie standartų reikalavimų (o gal juos įvykdė), o tėvai pirmiausia nori žinoti, ar gerai jų vaikas pasirengęs baigiamiesiems egzaminams.

Taigi be aiškių pasiekimo lygmenų vertinimo kriterijų ir radikalios egzaminų reformos lietuviški standartai gali likti tik popieriniais projektais, bet ne praktiškai naudojamais dalykais.

Ta pati autorė pasiūlo, kad visų dalykų standartų projektai įforminti pagal tokią sistemą:

- Turinio sritys / temos
- žinios / sąvokos
- esminiai gebėjimai
- lygmenys (minimalus, pagrindinis)

Gali padėti nuoseklus Bloomo taksonomijos taisyklių taikymas modeliuojant standartų tekstus.

Vertybinio ugdymo kokybinis standartizavimas taip pat keblus dalykas, kaip ir nustatyti kriterijus jų pasiekimams įvertinti.

"Bet jei pripažįstame vertybinį ugdymą kaip siekiamybę, gal nevertėtų išsilavinimo standartų struktūrinėje schemoje fiksuoti vertybinių nuostatų. Monoma, kad pakaktų šiuos ugdymo akcentus aptarti įvedinėje kiekvieno dalyko dalyje kartu su išdėstytais dalykiniais ugdymo tikslais ir uždaviniais." Autorė akcentuoja: "Ar yra prasmės nustatyti kūno kultūros, darbų ir buities dalykų, gal net muzikos ir dailės standartus? Nemanau, kad šių dalykų reikšmė ugdymo procese sumažės, jei jiems standartų neturėsime. O jei jau juos patvirtinsime, tai kokie bus jų vertinimo kriterijai? Kaip tikrinsime koks lygmuo pasiektas? Ar pasiekimų lygmuo nebus tik formalus?"

Į šį klausimą šiandien turime atsakyti. Numatyti visus atsakymus, nes darbų dalyko standartų tikslas – detalizuoti moksleivių, baigiančių pagrindinę mokyklą, bendrųjų ir specialiųjų gebėjimų reikalavimus. Šie išsilavinimo standartai teikiami

kaip laikinieji, eksperimentiniai. Noriu pateikti Tony Blairo pareiškimą: “Mes siekiame sukurti pasaulinius švietimo standartus...”. Švietimo ministrams ir jų kolegoms tai reiškė veiklos tikslą. Didžiojoje Britanijoje jau veikia keturios skirtingos valstybinio švietimo sistemos. Tačiau visas vienija ypatingas siekis – sukurti pasaulinį švietimo standartą. (Michael Barber “Švietimo standartai”). XXI šimtmetyje apie standartą bylos:

- išaugęs raštingumas,
- gilios matematinės žinios,
- išsami dalykinė informacija,
- gebėjimai mokytis nuolatos,
- pasitikėjimas savimi ir gebėjimas būti aktyviu demokratinės visuomenės nariu.

Dar – pasaulinis švietimo standartas privalo visiems mokiniams, nepaisant jų kilmės ir gyvenimo sąlygų, suteikti galimybę:

- specializuotis viename ar keliuose mokomuosiuose dalykuose,
- plėtoti kūrybingumą ir išradingumą,
- mokytis vadovauti.

Šiuos tikslus siekia įgyvendinti viso pasaulio švietimo sistemos. Deja, nė viena nedrįstų tvirtinti, jog tikslai pasiekti. Atrankos būdu išsirinkti septyni pasaulio švietimo standartų bruožai:

- didelių mokyklų autonomija (atsakomybė už vidaus reikalus, biudžetą, personalą kokybės nuostatomis),
- geriausios patirties sklaida (aukšti standartai pasiekiami, jei nuolat raginama, kad mokyklos geros patirties semtųsi iš geriausiųjų. Rengiama nauja mokytojų rengimo programa),
- kaitos valdymas ir atsinaujinimas (ateityje reikės tobulos komunikacinės šiuolaikinės technologijos sistemos ir darbuotojų, kuriems bus suteikta informacija ir įgaliojimai priimti sprendimus). Verslo atstovai investavo į mokyklą, todėl mokyklos iškėlė didelius reikalavimus mokymuisi,
- atsidavę, lankstūs, kvalifikuoti specialistai. Priklauso nuo darbuotojų kvalifikacijos. Sėkmingai dirbantiems – numatomi paskatinimai,
- lygių teisių garantija. Daug dėmesio skiriama mokymui ankstyvame amžiuje, nes taip lengviau išvengti nesėkmių vėliau. Vyriausybė plečia specialių technologijų, kalbos, sporto ir meno mokyklų tinklą,
- visuomenės švietimo vertės samprata laikoma kultūrine vertybe. Stengiamasi į švietimo reformas įtraukti tėvus. Kiti mokslo metai paskelbti Valstybiniais skaitymo metais, tokie daugybės verslo ir žiniasklaidos atstovai pabrėš raštingumo svarbą visom amžiaus grupėm,

- pastovus tikslinis lėšų skyrimas pagal poreikius. (galima numanyti, kad, kylant mokymo standartams, vyriausybės investicijos į mokyklas ne mažės, o augs).

Sėkminga reforma susideda iš kelių etapų:

- veiklos strategijos apibrėžimo,
- naujovių,
- jų diegimo ir institucionalizavimo.

Kiekvienai mokyklai teks daugiau atsakomybės už tobulėjimą. Nauja vyriausybė paskelbė savo pirmąją Baltąją Knygą "Tobula mokykla" apie švietimo sistemą.

Penkios esminės nuostatos, tobulinant mokyklą:

- mokyklos atsakingos už tobulėjimą (vidinės paskatos),
- mokykloms reikia patikimos palyginamosios informacijos (kokybinis augimas, mokyklų egzaminų bei testų rezultatai),
- mokyklos konsultuojamos dėl įvertinimo (skleidžiama patirtis, profesiniai ryšiai, naujos įdėjos),
- mokyklų atsiskaitymas (tėvams, griežta inspektavimo sistema),
- kišimasis į mokyklos reikalus – atvirkščiai proporcingas sėkmės rodikliams (geri rezultatai – mokykla lyderė, blogi – mokykla uždaroma).

Mūsų šalyje kintant visuomenei, kinta ir reikalavimai bendrojo lavinimo mokyklai. Turi keistis ir mokykla. Pakitusioje mokykloje turėtų dirbti kitaip parengti ar bent perkvalifikuoti mokytojai. Mokytojų rengimas turi būti pagrįstas specialiuoju įstatymu, kitaip sakant, reikia Mokytojo įstatymo.

Siūlyčiau į darbų ir buities kultūros mokymo uždavinius įtraukti:

- naujovių skleidimą, projektų rašymą, atsižvelgiant į ateities perspektyvas, kartu žengiant su visuomenės pažanga,

Standartų panaudojimo ir tobulinimo perspektyvos, ko reikėtų?

- pageidautina, kad mokytojas galėtų vadovautis ir standartus papildančiais dokumentais, tokiais, kaip metodiniai nurodymai, egzaminų reikalavimai,
- vadovėlių trūkumo kompensavimas (pačių ieškojimai, kūryba),
- numatyti standartų nuostatuose projektų kūrimą, moksleivių dalyvavimą projektuose,
- švelnaus profiliavimo modulių,
- vertinimo kriterijų kūrimą standartų sistemai,
- egzaminų sistemos reforma,
- mokytojų parengimą naudotis nauja standartų sistema,

Laukiama standartų sistema, technologijų kūrimui 11-12 klasėms, modulių sistema vyresnėms klasėms.

Literatūra

1. Bendrojo išsilavinimo standartai. V. 1997
2. “Mokykla” 1998 09
3. “Mokykla” 1998 12
4. “Mokykla” 1999 5-6
5. Bendrojo išsilavinimo standartai (projektas) 1998

Užduočių sistemos svarba savarankiškumo ugdymui

Rūta Dačiulytė

VPU Buities kultūros katedros asistentė

Nauji požiūriai į žmogų, jo aplinką ir santykį su ja, kokybiniai visuomenės pokyčiai ir socialinės problemos įtakoja ugdymo idėjų kaitą. Iki XX a. pradžios dominavo šviečiamojo pobūdžio mokymas, buvo siekiama ugdyti daug žinantį žmogų. Tačiau šiandien būtinas gebėjimas reikalingas žinias rasti, jomis naudotis.

Iškyla ne tik žinančio, bet ir norinčio, galinčio, aktyvaus, savarankiško, kūrybingo žmogaus reikmė. (J. Vaitkevičius, 1993) Keičiantis visuomenės požiūriui į mokyklą, ugdymo tikslus, išryškėja prioriteto mokymo procese problema. (V. Rajeckas, 1995). Ypatingus pasikeitimus patiria tradicinis ugdymo situacijos supratimas, pagal kurį situacijoje dominuoja ugdytojas, o ne ugdytinis. Švietimo koncepcijose, atspindinčiose žmogaus laisvės idėją, ruošimas veiklai, veiklos, socialinių normų perdavimas nueina į antrą planą, o į pirmą vietą iškyla išsilaisvinimas iš veiklos struktūrų, savarankiškumo ir saviprojektavimo gebėjimų formavimas (Ščedrovickij, 1993; Grendstad, 1996 ir kt). Šiandienos didaktika kreipiama į savarankiškos asmenybės ugdymą, sudarant kuo daugiau galimybių puoselėti asmens savarankiško mokymosi ir veiklos įgūdžius. (4, p. 59).

Akcentuojant savarankšką darbą, keičiasi pedagogo vaidmuo, pagrindine jo funkcija tampa savarankiškos pažintinės veiklos valdymas ir koregavimas, **savarankiško darbo užduočių sistemos sudarymas ir pateikimas**, konsultavimas.

Svarbiausia mokymo funkcija yra išugdyti mokančius mokytis mokinius. Mokymo modeliai iš tiesų yra mokymosi modeliai. Padėdami įgyti informacijos, idėjų, įgūdžių, vertybių, mąstymo būdų ir saviraiškos priemonių, mes taip pat mokome mokytis.

Savarankiškumo sąvoka daugiareikšmė, sudėtinga. Ji apima; be kitų pagalbos atliekamą veiklą, tokius asmenybės bruožus, kaip gebėjimas, mąstymo suverenumas, dinamiškumas, kritiškumas, originalumas, atsiribojimas nuo savo emocijų. (K. Poškus, 1990)

L. Jovaiša savarankiškumą apibūdina kaip didžiausio asmenybės aktyvumo ir brandos sąlygą, svarbų subrendusios asmenybės bruožą, įgalinantį " protingai pasirinkti veiklos ir bendravimo tikslus, priemones ir būdus, aktyviai bei produktyviai veikti.." (L. Jovaiša, 1993, p203)

Savarankiškumui bręsti būtina laisvė (veiklos tikslų, būdų ir priemonių pasirinkimas).. Aukščiausia jo išraiška - kūrybingumas. Plėtojant savarankiškumą, vyksta asmenybės ugdymas. (L. Jovaiša, 1990)

Taigi savarankiškumas suprantamas, kaip žmogaus gebėjimas efektyviai atlikti tam tikrą veiksmą ar eilę veiksmų remiantis **tik sava** patirtimi, be betarpiškos kito žmogaus (ar jį pakeičiančių techninių mokymo priemonių) pagalbos. (P. Jucevičienė, 1989, P. 200)

Savarankiškumą charakterizuoja:

1) žinių, mokėjimų ir įgūdžių, kuriuos yra įsisavinęs ugdytinis, visuma;
2) ugdytinio požiūris į veiklą, jos rezultatus, atlikimo sąlygas, o taip pat į veiklos procese susiklostančius ryšius su kitais žmonėmis.

Šie du faktoriai tarpusavyje susiję. Taigi savarankiškumą galima nagrinėti dviem aspektais: veiklos turinio ir organizaciniu. Veiklos turinio aspektu tai gebėjimas atitinkamame veiklos lygmenyje priimti teisingą sprendimą be pagalbos iš šalies, organizaciniu aspektu - tai mokėjimas organizuoti savo savarankišką veiklą priimto sprendimo realizavimui. (P. Jucevičienė, 1989)

Mąstymo ir praktinės veiklos savarankiškumas ugdomas, atliekant pažintines ir praktines savarankiškas užduotis - savarankiškus darbus (L. Jovaiša, 1997, P. 90). Savarankiškas darbas didaktikoje traktuojamas gana įvairiai, tačiau dauguma autorių sutaria, kad jį reikėtų suprasti kaip aktyvią daugiaplanę savarankišką besimokančiojo veiklą žinių įgijimo, taikymo ir kūrimo procesuose (P. Jucevičienė, 1989; L. Šiaučiukėnienė, 1997; L. Šarkauskienė, 1997).

Pagal pradinės informacijos panaudojimo būdą skiriama produktyvi ir reproduktyvi veikla. (Bespalko, Tutiur, 1989)

Reproduktyvi veikla - veiklos algoritmų ir taisyklių atgaminimas įvairiais deriniais:

- tiksli kopija
- taikymas tipinėje situacijoje, vienareikšmiai nusakytoje mokymo(si) procese,
- projektavimas remiantis instrukcija arba prototipu,

Tai **veikimas pagal pavyzdį**, arba **veikimas tipinėje situacijoje**. Archangelskij pažymi, kad tokia veikla mokymo(si) procese formuoja aiškų mąstymo stilių, nurodymų, taisyklių, instrukcijų, receptų ir t. t. naudojimo įgūdžius, ugdo objektyvumą ir nurodo trumpiausius uždučių sprendimo kelius (Archangelskij, 1980). Tik įsisąvinus reproduktyvią veiklą, pereinama prie produktyvios.

Savarankiškumas atkuriamojoje veikloje *-funkcionaliai* pirminė savarankiškumo forma.

Esant **produktyviai** veiklai besimokantysis *visada* generuoja naują, lyginant su gauta iš mokymo priemonių, informaciją. Veikla atliekama ne tiksliai pakartojant anksčiau įsisąvintą informaciją, bet pagal analogiją, panaudojant įsisąvintus veiklos metodus naujomis sąlygomis arba naujuose mokomuosiuose elementuose. Tai:

- netipinių užduočių atlikimas,
- projektavimas pagal apibendrintus reikalavimus,
- mokomosios informacijos panaudojimas įvairių veklos variantų analizei ir naujų išvadų gavimui,

Ši veikla gai būti

- *euristinė,* t. y. remtis žinomu, bet jau perkeistu veiklos pagrindu,
- *kūrybinė* veikla.

Pagal atliekamos **savarankiškos veiklos pobūdį** išskiriami savarankiško darbo tipai: neproduktyvūs darbai (kopijavimas), reproduktyvūs darbai (remiasi turimų žinių ir įgūdžių atgaminimu), produktyvūs darbai, kūrybiniai darbai. (L. Šiaučiukėnienė, 1997, P. 128).

1996-1998 metais Vilniaus pedagoginiame universitete atlikome tyrimą, kurio tikslas buvo atskleisti savarankiško darbo užduočių sistemos įtaką gebėjimui savarankiškai veikti. Eksperimentas buvo atliekamas siuvimo pratybų metu. Buvo sudaryta mokomųjų savarankiško darbo užduočių sistema, apimanti skirtingo savarankiškumo lygmens užduotis. Kiekvienai užduočiai paruoštas informacinis fondas - užduoties atlikimui reikalinga didaktinė medžiaga. Informacinio fondo pobūdis priklauso nuo užduoties pobūdžio:

- naujos mokomosios medžiagos įsisąvinimui - atlikėjiško lygmens užduotims atlikti pateikiamas detalus kiekvienos operacijos aprašymas su grafinėmis iliustracijomis ir pavyzdžiais darbo eigoje;
- veikimo tipinėje (įprastoje) situacijoje užduočių atlikimui pateikiamas trumpas apibendrintas aprašymas arba tiktai technologinė schema, o atlikimo eigą studentai sudaro patys;
- veikimo netipinėje situacijoje užduotims informacinis fondas pateikiamas apibendrintas, nedetalus - tai pavyzdys, drabužis, apibendrinta schema, savarankiškai sudaroma siuvimo eiga, randami kokybiško atlikimo požymiai;
- daliai užduočių studentės pačios sudarė informacinį fondą - surado reikiamą informaciją literatūroje, abibendrino, susistemino, ruošė savarankiškai, remiantis savo stebėjimais.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad savarankiškų užduočių sistemos, besiremiančios skirtingu informaciniu fondu, taikymas pratybose ugdo studentų gebėjimą savarankiškai produktyviai veikti net ir didėjant užduočių sudėtingumui.

Galimi užduočių atlikimo informacinio fondo buities darbų užsiėmimuose variantai:

1) aiškinimas, rodymas + veiklos aprašymas + atlikimo pavyzdys eigoje;
2) detalus veiklos aprašymas + atlikimo pavyzdys eigoje;
3) detalus veiklos aprašymas + atlikimo pavyzdys (pabaigtas variantas, kokį turi gauti veiklos rezultatą);
4) detalus veiklos aprašymas; (nėra atlikimo pavyzdžio);
5) nedetalus veiklos aprašymas + pavyzdys, kokį turi gauti veiklos rezultatą; reikia savarankiškai nustatyti kokybiško veiklos atlikimo kriterijus;
6) technologinė schema (aprašymo nėra), pagal kurią pačiam reikia susidaryti darbo atlikimo eigą, nustatyti visas būtinas technologines operacijas, reikia nustatyti kokybiško veiklos atlikimo kriterijus;
7) piešinys (reikia pačiam susidaryti darbo eigą), nustatyti kokybiško veiklos atlikimo kriterijus;
8) pavyzdys, koks turi būti galutinis veiklos rezultatas, pačiam reikia numatyti atlikimo eigą, nustatyti kokybiško veiklos atlikimo kriterijus
9) užduoties formuluotė + literatūra, kuria remiantis sudaromas reikiamas informacinis fondas užduočiai atlikti;
10) tik užduoties formuluotė.

Ne paslaptis, kad buities darbų pamokose daugiausia dominuoja 1 informacijos pateikimo variantas. Tačiau įvedus užduočių, kurias atliekant reikia savarankiškai nagrinėti jau tuirmą informaciją, detalizuoti pateiktą apibendrintą informaciją ar pačiam susirasti reikiamą informaciją, būtų didinama mokymosi motyvacija ir skatinama savarankiška produktyvi veikla.

Pateiktos informacijos kiekis yra atvirkščiai proporcingas veiklos savarankiškumui.

Literatūra

1. Grendstad N. Mokytis - tai atrasti. - V., 1996.
2. Jovaiša L. Edukologijos pradmenys. -K., 1997.
3. Jovaiša L. Pedagogikos terminai. -K.:Šviesa, 1993.
4. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos: projektai. - V., 1994.
5. Poškus K. Aukštosios mokyklos didaktikos pradmenys. - Vilnius, 1988.
6. Rajeckas V. Mokymas: svarba, esmė, tobulinimas //Pedagogika: mokslo darbi T. 31 (1995) P. 17-32.
7. Vaitkevičius J. Didaktikos pradmenys. - V., 1993.
8. Šiaučiukėnienė L. Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas. - K., 1997.

9. Беспалько В. П. Татур Ю. Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. -Москва, 1989.
10. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения. -Каунас, 1989.

Darbų ir buities kultūros proceso tobulinimas

Danutė Gabriūnienė

Pasvalio 2-oji vidurinė mokykla
Ramioji g. 3-19, Pasvalys

Bendrosios programos didaktinėse nuostatuose išvardintos pagrindinės darbo gairės, esminiai darbų ir buities kultūros pamokų bruožai, todėl mums belieka, kaip M. Mažvydas sakė, imti ir skaityti, o perskaičius kūrybingai, su meile nukreipti vaiko veiklą taip, kad jis pajustų glaudų darbo ir meno ryšį, pagaminto darbo vertę.

Kiekvienas mokytojas savo darbą tobulina savaip, ieško efektyviausių darbo metodų, kurie padėtų sukurti tobulą darbo rezultatą.

Kelios mintys iš savo darbo patirties apie darbų ir buities kultūros proceso tobulinimą. Jau keli metai mokinius pratinu naudotis kompiuterine technika.

Su Internete paskelbtomis Vaido Brazdeikio nuorodomis susipažinau. Pasiūlymai įdomūs ir priimtini, bet vienų rekomenduotų diskelių negauname, kitų nepajėgiame nusipirkti, todėl tenka patiems kurti, kad darbas būtų įdomesnis ir spartesnis.

Praėjusioje konferencijoje skaičiau reklaminį pranešimą apie darbo proceso tobulinimą panaudojant kompiuterinę techniką. Šiandien aš norėčiau parodyti kelis savo sukurtus darbus. Kiekvienas dirbame pagal savo metodiką, todėl mano pasiūlymai Jums gali būti ir nepriimtini.

Šio darbo imtis mane paskatino Daiva Brazdeikienė (Vilnius), dalyvavusi Pasvalio 2-osios mokyklos projekto darbe „Kompiuterio pagalba buities darbų mokytojų metodinei veiklai gerinti". Man patiko jos sukurtos tehnologinės kortelės „Juosmeniniai drabužiai", todėl nutariau pratęsti pradėtą darbą. Noriu supažindinti su technologinėmis kortelėmis „Petinių drabužių konstravimas" ir „Juosmeninių drabužių(kelnių) konstravimas". Pirmuose tehnologinių kortelių puslapiuose nurodyta kaip jomis naudotis. Lentelėse atsispindi braižymo eiga, žymimų taškų kryptis, atkarpos dydis, reikalingas brėžiniui sudaryti.

Kuo naudingos šios technologinės kortelės?

- sutaupomas pamokos laikas;
- išvengiama skaičiavimo klaidų;

- mokiniai pratinami prie kompiuterinės technikos;
- su minimaliais mokinių įgūdžiais nubraižomas brėžinys.

Turiu sukūrusi technologines korteles mitybai tema „Medžiagų produktų cheminės sudėties apskaičiavimas(pagal Z. Vysokinską).

Kiekviena save mylinti moteris turi suprasti apie maisto produktų sudedamąsias dalis, žinoti, kiek kilokalorijų ji gauna valgydama pasirinktą maistą. Kad supaprastinti šį darbą, pasitelkiu kompiuterį. Yra įvairių lentelių apie maisto sudėtį, tačiau paskaičiavimai atlikti 100-ui gramų produkto. Turint šias lenteles kompiuteris apskaičiuos norimo kiekio maisto cheminę sudėtį. Skiltyje „Kiekis gr" reikia įrašyti sunaudotą produktų kiekį ir horizontaliose eilėse sužinosime paskaičiuotą maistinę sudėties vertę. Paskutiniame lape „Sheet 8" galima susumuoti vertikalių skilčių davinius.

Kaip dirbti su šia technologine kortele taip pat nurodyta „Sheet 1"(lapas 1). Moksleiviai šia kortele naudojasi valgiaraščio sudarymui, bei per kitas mitybos pamokas. Gaminant ir degustuojant produktus mes surandame laiko apskaičiuoti ir paskelbti pagaminto produkto maistinės vertės balansinę sudėtį.

Turiu paruošusi valgių receptų ir rankdarbių literatūros teminį katalogą.

Šiandien aš supažindinau su viena tobulinimo sritimi, jokiu būdu nenorėdama Jūsų įtikinti, kad be kompiuterio negali vykti spartus ir kūrybingas darbas.

Turiu daug minčių kaip galėčiau sudominti berniukus per buities kultūros pamokas, bet apie tai sekančioje konferencijaoje.

Bendraminčius kviečiu bendram darbui.

Darbų ir buities kultūros integruotas mokymas IX–X klasėse. Baltų mitologinės dievybės

Vida Gnedojienė

Klaipėdos Gedminų vidurinė mokykla
Gedminų g. 3, LT-5819 Klaipėda

Darbinio ugdymo uždaviniai:

1. Ugdyti atsakomybę už savo krašto buities kultūrą suvokiant ją kaip tautos kultūros visumos dalį, dažnai laikomą ir krašto vidine kortele.
2. Įsisamoninti, kad buities kultūra nesiriboja atskiro žmogaus, šeimos buitimi. Ji yra šalies buitis kultūros dalis, kurios pagrindai dedami šeimoje.
3. Ugdyti asmenybės bruožus (dėmesį kokybei, darbštumą, sąžiningumą, kūrybiškumą, iniciatyvumą, paslaugumą, kurie skatintų sąmoningai darbinei veiklai, suvokiant jos vertę ir konstruktyviems, humaniškiems daro santykiams.

4. Ugdyti kiekvieno mokinio darbinius įgūdžius, meninės, technologinės veiklos gebėjimus.
5. Padėti darbo procese siekti harmoningos visumos: grožio-darbo-naudos-dermės remiantis harmoninga asmens dvasinės ir fizinės veiklos sąveika.
6. Integruoti į darbų turinį istorines, kultūrines mūsų tautos tradicijas, per praktinę veiklą suteikti ir padėti suvokti socialinę, ekonominę, kultūrinę bei etinę darbo prasmę.
7. Padėti vaikui orientuotis profesijų ir darbo pasaulyje bei motyvuotai rinktis būsimą veiklos sritį.
8. Mokyklos mastu sutelktinėmis jėgomis kelti buities kultūrą klasėje, mokykloje, už mokyklos ribų paremiant asmenines ir grupines iniciatyvas ta kryptimi.

Realizuojant darbų ir buities kultūros kurso uždavinius teorinės žinios siejamos su praktine veikla. Kursas apima socialinius, kultūrinius, etinius, estetinius, etninius, ekonominius, technologinius, konstrukcinius ir kitus buityje ir gyvenime sprendžiamų problemų aspektus.

Darbų ir buitie kultūros mokymo tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui įgyti žinių, formuoti įgūdžius bei vertybines nuostatas, leidžiančius suvokti protinio ir fizinio darbo vertę žmogui, šeimai ir visuomenei; suvokti etinius, socialinius, ekologinius darbo santykių aspektus ir jų reikšmę.

Darbų ir buities kultūros kursas ugdymo procese glaudžiai siejamas su kitais dalykais: doriniu ugdymu, ekonomika, istorija, daile, gamtos mokslais, matematika, psichologija, braižyba, muzika ir literatūra.

Darbų ir buities kultūros kursas atveria plačias galimybes integruojančioms programoms įgyvendinti. Dėstant šį kursą galima rasti įdomių būdų perteikti žinias, įgūdžius ir vertybines orientacijas, suvardytose ekologinės kultūros, pilietinio ugdymo bei etninės kultūros, integruojančiose programose. Darbų ir buities kultūros mokymas glaudžiai siejasi ir su meniniu techniniu projektavimu (dizainu).

Šiuolaikinės mokyklos idėja – humanistiškai orientuotas ugdymas, kuris padėtų mokiniui suvokti savo paties individualumą, suteiktų pasirinkimo laisvę ir padėtų integruotis į greitai kintančią socialinę kultūrinę aplinką. Ypač svarbi tampa asmeninė mokinio patirtis.. Todėl mokytojas tampa jo patarėju, pagalbininku, didelį dėmesį skirdamas vaiko asmenybės vystymuisi. Kadangi daugėja informacijos, ji greitai kinta – tai vien žinių kišimas į galvą tampa beprasmis. Vadinasi keičiasi ugdymo tikslai. Todėl vaikas turi mokėti naudotis informacija ir kritiškai ją vertinti, mokėti bendrauti, bendromis pastangomis siekti tikslo, būti tolerantiškas, atsakyti už savo sprendimus.

Išugdyti tokį žmogų gali padėti integruotas mokymas, suderinantis atskirų dalykų teikiamas žinias, parodantis, kaip tuos pačius reiškinius ir faktus interpretuoja skirtingos disciplinos, bei atskleidžiantis tų aiškinimų ryšį.

Išvardinti uždaviniai darbų ir buities kultūros mokymui Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų, kurių sprendimas įgyvendintas mūsų kolekcijoje "Baltų mitologinės dievybės".

Kolekcijos "Baltų mitologijos dievybės" kūrime dalyvavo: literatūrinė dalis, scenarijus – vyr. mokytoja I. Balsienė, rūbų modeliavimas metodininkė V. Gnedojienė, J. Šakinienė, vyr. mokytojas J. Lenartas, apipavidalinimas – pavaduotoja R. Stirbienė, grimas – buvusi m-klos mokinė "Nykštuko" pradinės mokyklos teatro studijos vadovė V. Jokubynaitė.

"Baltų mitologinės dievybės" kūrimas yra susietas su šias dėstomais dalykais: IX–X kl. lietuvių kalba, dailė, darbai, choreografija.

Kolekcijoje dalyvauja 9a, 10a ir 10b mokiniai. Modelį darė patys ir su mokytojų pagalba.

Kolekcijoje yra ryškus erdvės suvokimas – dangaus kūnai: Mėnulis, Saulė, Žvaigždės, Vaivorykštė – pagaminti iš polietileno, karūnų aukštis, grakštumas, lengvumas leidžia suvokti dangaus erdvę. Žemės kūnai – iš paprasto storo lino. Rūbai rišti, naudojant paprasčiausią pynikų mazgą. Puošimas – peltakio dygsnis ir daigstomasis. Išspręsta dvigubos asmenybės – iš priekio viena, - iš nugaros – piešinys kuo pavirsta. Modeliai techniškai labai paprastai išpildyti, nes senovėje žmonės mažai siuvo, juos daugiau juosė ir rišo. Rankose dievybės nešasi simbolį.

Tai, kad darbas mums pavyko ne tik mes patys jaučiame, bet tai parodo ir mūsų gauti diplomai ir apdovanojimai.

Baltų gentys savo kultūrą ir religinius vaizdinius ilgus tūkstantmečius kūrė bendrai. Tik nuo 1 tūkstantmečio antrosios pusės palaipsniui susiskirstė į lietuvius, latvius, prūsus. Lietuvių, kaip ir kitų baltų, religiją (pagonybę) nušviesti padeda rašytiniai, lingvistiniai, etnografiniai šaltiniai, žodinė kūryba, papročiai, liaudies menas ir jo simboliai. Liaudies dailės kūriniai, ypač jų simboliniai ženklai, išlaikė tolimos praeities religinių elementų, atėjusių iš akmens amžiaus. Liaudies raštai yra šventraštis, kurį reikia mokėti skaityti, nors kai kad sunku suvokti jų atspindimą momentą, išaiškinti vieno ar kito ornamento simbolinį turinį.

Literatūra

1. P. Dundulienė. Pagonybė Lietuvoje. V., Mintis. 1989.
2. P. Dundulienė. Senovės lietuvių mitologija ir religija. V., Mokslas. 1990.
3. T. Jurkuvienė. Tautinis kostiumas. V., Vaga. 1995.
4. A. Jonynas. Lietuvių folkloristika. V., Vaga. 1984.
5. I. Balsienė. Etnologų būrelio programa IV-XI kl. Klaipėda. 1998.
6. S. Matulaitienė. Poezijos gramatika. V., Gimtasis žodis. 1997.
7. D. Sauka. Lietuvių tautosaka. V., Vaga. 1982.
8. A. Stravinskas, M. Šakalauskas. Lietuvių liaudies menas. V., Vaga. 1982.

9. N. Šervenikaitė. Literatūra IX klasei. Amžių nugludinti rašmenys. V., Alma Litera. 1998.
10. N. Vėlius. Mitinės lietuvių sakmių būtybės. V., Vaga. 1977.
11. N. Vėlius. Kaip atsirado žemė: Lietuvių etiologinės sakmės. V., Vaga. 1986.
12. LR vietimo ir mokslo ministerija Pedagogikos institutas Lietuvos Bendrojo Lavinimo mokyklos bendrosios programos I-X kl., V. Leidybos centras. 1997.

Aktyviųjų ugdymo metodų pritaikymas, mokant mitybos teorijos

Daiva Ivaškevičienė

Kėdainių "Aušros" vidurinė mokykla
Chemikų g. 30, LT-5040 Kėdainiai

Turbūt nerastume mokytojo, kuris nenorėtų, kad jo dalyką mokiniai noriai mokytųsi, kad pamokose būtų įdomu, kad kuo geresni būtų ugdymo rezultatai. To siekdami naudojame įvairias mokymo formas, tradicinius ir netradicinius ugdymo metodus. Savo darbe stengiuosi naudoti kuo daugiau aktyvaus mokymosi metodų, kurie skatina mokinių kūrybiškumą, mąstymą, vaizduotę. Pamokos, kuriose naudojami aktyvūs ugdymo metodai, vaikams įdomesnės, jų dėka lengviau išmokstamos sudėtingesnės temos.

Jei kalbėsime apie mitybos sritį, turbūt sutiksite su manimi, kad mokiniai noriai atlieka praktikos darbus ir ne itin mėgsta pamokas, kuriose mokoma mitybos teorijos. Norėdama sudominti mokinius, tokiose pamokose naudoju įvairius aktyvaus mokymosi metodus (konferencijas, interviu, diskusijas, testavimą, "Minčių lietų", atvirumo (išsisakymo), projekto, tiriamuosius darbus, demonstravimo, individualų ir grupinį darbą, praktinius darbus, žaidimo elementus ir t. t.).

Mokymo medžiaga greičiau išmokstama, jei mokiniai jaučia jos aktualumą, todėl didelį dėmesį pamokose skiriu mokinių motyvacijai.

Formuluodama užduotis, stengiuosi, kad jos būtų nukreiptos ne tik į žinių atgaminimą, jų įtvirtinimą, bet ir skatintų spręsti problemas, lavintų mąstymą.

Šiame pranešime apžvelgsiu, kaip vedu šešių pamokų ciklą (po 2 pamokas kiekvieną savaitę) šeštose klasėse (ir berniukams, ir mergaitėms). Keturias šio ciklo pamokas vyksta **mokinių konferencija, kurios tema: "Maisto medžiagos. Maisto produktai. Maisto produktų derinimas".**

Mokymosi uždaviniai (numatomi rezultatai):

Po šių pamokų mokiniai žinos pagrindines maisto produktų grupes, jų sudėtį,

vertingąsias savybes, kaloringumą, susipažins su maisto medžiagomis, žinos jų funkcijas organizme, susipažins su maisto produktų derinimo teorija, skirs moksleivių ir vyresnio amžiaus žmonių, ligonių mitybos ypatumus, mokės įgytas žinias pritaikyti gyvenime.

Mokinių motyvacija:

Įvadinės pamokos metu paskelbiu, jog po mezgimo pamokų (maždaug po mėnesio) per darbų pamokas vyks konferencija. Paaiškinu, kad tikrose konferencijose dalyvauja suaugę žmonės, kurie skaito pranešimus. Juose pranešėjas išdėsto svarbiausias mintis pasirinkta tema, jas pagrindžia. Mūsų konferencija nebus tradicinė, todėl kad joje mes ne tik skaitysime pranešimus, bet ir diskutuosime, skaičiuosime, sversime, imsime interviu, atliksime kitas užduotis, net pritaikysime TV žaidimo elementus, pertraukų metu vaišinsimės pačių pagamintais saldainiais ir gėrimais. Bet svarbiausia, manau, kad tai, ką jūs patys išmoksite, galėsite perteikti draugams, ir po konferencijos jūs visi daug daugiau žinosite nei dabar.

Pasakau konferencijos temą ir paklausiu, ką mokiniai jau žino šia tema.

Kviečiu grupelėmis (po 3 – 4 mokinius) pasirinkti pranešimų temas:

- Maisto produktai, jų grupės, sudėtis, vertingosios savybės, kaloringumas;
- Energetinės maisto medžiagos, jų svarba žmogaus organizmui;
- Neenergetinės maisto medžiagos, jų svarba žmogaus organizmui;
- Moksleivių mitybos ypatumai, maisto medžiagų normos. Anoreksija;
- H. Šeltono maisto produktų derinimo teorija;
- Mitybos klaidos, jų pasekmės. Ligonių mitybos ypatumai (gydomosios dietos);
- Tiriamieji darbai “Pasirinktų maisto produktų maistinės ir energinės vertės palyginimas”.

Pasiskirstę temas, su kiekviena grupele aptariame pranešimo temą, nutariame, kad pranešimui pagyvinti reikės vaizdinių priemonių. Paskiriu konsultacijų laiką.

Konferencijos pertraukų metu nusprendžiame pasivaišinti pačių pasigamintais sveikuoliškais saldainiais, sulčių – medaus kokteiliu. Užsirašome jų gaminimo technologijas.

Mėnesį laiko mokiniai savarankiškai ruošiasi konferencijai, konsultacijose kartu aptariame iškilusias problemas.

Literatūra

1. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. - V., 1997.
2. Aktyvaus mokymosi metodai. Mokytojo knyga. - V., 1999.
3. Darbai ir buities kultūra II. - Š., 1998.
4. G. Gurevičiūtė ir kiti. Nojaus laivas. - V., 1997.

Neprofesionalų estetinio ugdymo problema šiuolaikinėse Lietuvos švietimo įstaigose

Lina Kaminskaitė

Vilniaus pedagoginis universitetas

Keičiantis laikmečiui, ypač svarbu išsiaiškinti vertybes, kuriomis grindžiamas neprofesionalų meninis ugdymas Lietuvos švietimo įstaigose (mokyklose, būreliuose, mokymo centruose ir kt.). Pats metas įvertinti jas įvairiais požiūriais, nustatyti jų santykį su dabar atsiradusiomis vertybinėmis nuostatomis. Viena - šiuo metu labiausiai populirinama nuostata ugdytojų tarpe yra mitas, kurio pagrindinė idėja -tikėjimas, jog unikalūs ir įdomūs pasauliui išliksime, save išsaugosime bei svetimybėmis atsispirsime tik per lietuvių liaudies (valstiečių) tradicijų puoselėjimą. Remiantis šia nuostata, susikuria dviprasmiška situacija, kurioje moksleiviui sunku pasirinkti tarp mokytojo propaguojamų vertybių ir vertybių, kurios ateina kartu su masine kultūra per žiniasklaidos ar kitas priemones. (Tą mitą toliau vadinsiu"unikalumo mitu"). Šio mito atsiradimas yra istoriškai pagrįstas. Jis yra lietuvių liaudies kultūros bei jos kūrybos susidomėjimo pasekmė.

Domėtis lietuvių liaudies kultūra pradėta XIX a. pabaigoje-XXa. pradžioje. Atkreipiamas dėmesys būtent į valstietišką kultūrą. Tai susiję visų pirma su tuo, kad lietuviai, kaip nacija, tuometiniame politiniame kontekste galėjo identifikuotis tik per tokią kultūrą, kuri mažiausiai buvo pažeista svetimybių. Tuo metu tai buvo priešpastatoma miestietiškai ar bajoriškai kultūrai, kuri susijusi daugiau su kitataučių tradicijomis (pvz. lenkų, žydų). Buvo pastebėta, kad valstiečių kultūroje daugiau grynumo, autentiškumo, gyvo kūrybingumo. Iki XX a. pirmųjų dešimtmečių tai buvo gyva tradicija, kurios kūrybinė veikla glaudžiai susijusi su gyvenimo būdu. Tuo metu lietuvių liaudies kultūra vystėsi natūraliai, perimdama iš kartos į kartą amato subtilybes, žodinę bei muzikinę kūrybą, papročius. Čia ir pradėta ieškoti savo šaknų.

Susidomėjimas lietuvių liaudies menu iki II pasaulinio karo vyko įvairiomis kryptimis. Buvo renkami lietuvių liaudies meno eksponatai, organizuojamos parodos, pasirodė pirmieji straipsniai ir studijos. Liaudies meno formomis susidomi profesionalioji dailė. Šią veiklą vysto tuometinė Lietuvos ir ne tik inteligentija-istorikai, archeologai, dailininkai, mokytojai, ("Lietuvių dailės draugija", "Lietuvių mokslo draugija", A. Žmuidzinavičius, P. Galaunė, K. Šimonis, M. K.. Čiurlionis, modernistų grupuotė"Ars" ir kt.). Būtent jie, profesionalai, sugalvojo liaudies meno, tautodailės terminus, iškėlė liaudies meno unikalumą, kaip vertybę, bei ėmėsi naujų tautodailės plėtojimo būdų t. y. pradėjo ugdyti neprofesionalų kūrėją. Jau pirmojo pasaulinio karo metu buvo bandymų sutelkti liaudies meistrus, aprū-

pinti juos darbo įrankiais, specialia literatūra. Vilniuje veikė rankdarbių dirbtuvės, kurios buvo pirmoji organizuota institucija, subūrusi kūrybiniam darbui lietuvių liaudies meistrus. Taigi, profesionalai ne tik semiasi iš liaudies meno, bet nuo jų susikurtos vizijos ima priklausyti liaudies meno likimas.

Sovietmečiu susikuria naujas politinis kontekstas, kuriame liaudies menas atlieka specifinę funkciją. Lietuvą spaudžia ir socialistinė santvarka su marksistine-leninistine ideologija, ir okupacija su nutautinimo politika. Marksistinėje-leninistinėje ideologijoje liaudis suvokiama, kaip anoniminė valstiečių ir darbininkų masė, vienintelė tokios visuomenės varomoji jėga. Liaudies kūrėjas ir jo ugdymas iškeliami į pirmą vietą. Lietuvoje po šia (liaudies, kaip socializmo kūrėjos) priedanga sėkmingai buvo vykdomas būtent valstietiškos kultūros tyrinėjimas, bei liaudies menininko ugdymas valstietiška dvasia...

Tačiau, kolektyvizuojant kaimą ir priartinant jį prie miesto gyvenimo būdo, keliantis kaimo jaunimui į miestą, palaipsniui nyksta(su mažomis išimtimis) gyvoji valstietiška tradicija. Tuo metu, tęsiant liaudies menininko ugdymo tradicijas, atsiranda būtinybė apibrėžti, kas yra liaudies menininkas naujoje politinėje ir ekonominėje erdvėje, svarstomos įvairios ugdymo formos. Liaudies menininkui sugalvojami nauji vardai: saviveiklininko, mėgėjo, liaudies meistro-profesionalo. (Tai atsispindi to meto spaudoje, pvz. žurnale “Meno saviveikla”). Atsiranda tam tikrų dviprasmybių, susijusių su liaudies menininko ugdymu.

Iš esmės nutrūkus gyvai liaudies meno tradicijai, jos vietą užima neprofesionalų kūryba, paremta lietuvių liaudies meno formų ir simbolikos atkartojimu. Tuometinis liaudies meno kūrimas nėra autentiškas procesas, nes jį kuruoja meno žinovai ir LTSR kultūros veikėjai. Bet reikia nepamiršti, kad ši veikla, tuo metu buvo svarbus tautinės savimonės išsaugojimo būdas, neleidęs ištirpti bendraliaudinėje sovietinėje kultūroje. Ši veikla padėjo atsispirti sovietinei ideologijai, bei išgyventi sunkiomis ekonominėmis sąlygomis.

1990 m. kovo 11d. atkūrus nepriklausomybę, tautinio išlikimo klausimas nėra toks aktualus, koks buvo okupacijos metais. Tradicinis (XIXa.-XXa. pr.) liaudies menas profesionalams įdomus tik istoriniu požiūriu. Dailininkai profesionalai (ypač jaunoji karta) tradicinėmis liaudies meno formomis domisi vis mažiau. Tačiau inertiškai ir toliau tęsiamos neprofesionalų ugdymas valstietiška dvasia. Paveldėta situacija, susijusi su šiuolaikinio liaudies meno identifikacijos problemomis, vis labiau darosi neaiški. Šiuo metu ugdytojai (mokytojai), romantizmo vedini, kartu su mokiniais gamina pusiau profesionalias variacijas, valstietiškos kūrybos tema (beje aukšto meninio lygio), bandydami įterpti tuos kūrinius į šiuolaikinę pasikeitusią aplinką. Taip atsiranda nenuoseklumas, stichiškumas, pasidaro neaiškūs tokio meno vertinimo kriterijai,. prigaminama daug kičo, daug nefunkcialių daiktų liaudies meno tema. Jeigu gyvojoje tradicijoje daiktas ir jo funkcija buvo glaudžiai susiję

dalykai, tai šiuo metu pagaminti daiktai, atkartojantys liaudies meno formas, tampa dekoratyvūs, įgauna suvenyrinį pobūdį (verpstės, juostos, rankšluostinės -tai daiktai jau seniai neatliekantys pirminės savo funkcijos). Iš principo nėra bloga tokių daiktų gamyba. Taip yra gyvai supažindinama su valstietiškoje kultūroje gyvavusių technologijų istorija, o taip pat tokie daiktai, tapdami suvenyrais, kartu tampa viena iš valstybės įvaizdžio formavimo dalių. (Tarp kitko, nereikėtų užmiršti kitų unikalių tradicijų, gyvavusių Lietuvoje. Mes pasauliui įdomūs ne tik savo liaudies meno istorija, bet ir savita gotika, renesansu, baroku, unikaliomis asmenybėmis, unikalia gamta). Šiuolaikinėje aplinkoje natūraliai atsiranda poreikis naujos paskirties ir kokybės daiktui. Šią spragą puikiai šiuo metu užpildo masinės kultūros produktai. Natūralu, kad atvirą ir demokratišką visuomenę pasiekia informacija iš viso pasaulio, natūralu, kad į tokią visuomenę suplaukia tiek vertinga produkcija, tiek šlamštas. Ugdytojų, kurių metodika paremta liaudiška dvasia, santykis su šiuo nauju kultūriniu reiškiniu yra gan įdomus. Jų susikurtas unikalumo mitas tėra vienintelis ginklas priešpastatomas masinei kultūrai. Priešpastatymas beveik visada virsta į pasipriešinimą, tam, kas nepažinu ir nesuprantama. Vieninteliu tokio atmetimo argumentu tampa frazės: “tai svetima mūsų liaudies meno tradicijom”, ”tai nelietuviška”, “tai svetimybės”, “amerikonizmai” ir kt. O naujos technologijos bei formos ir toliau plūsta į Lietuva, prigydamos grynu ar transformuotu pavidalu. Kaip prigijo, pvz. skiautinių technologija. Ir sakyčiau labai sėkmingai. Ji turi gražų lietuvišką pavadinimą, dailininkai profesionalai sukūrė skoningas formas, pritaikė jas aplinkai, išleido specialios literatūros, įsteigė ne vieną skiautinių mėgėjų klubą ir Lietuvoje gimė naujas reiškinys, beje, labai populiarus ir neprofesionalų tarpe. Tik kritinis profesionalų požiūris ir nulėmė šios technologijos sėkmingo prigijimo priežastis. Lygiai taip pat Lietuvoje prigijo gobeleno, batikos technikos. Tokiu būdu yra griaunamas ”technologijos unikalumo “ mitas. Tiesa, ne visoms technologijoms lemta prigyti. Sau vietos vis dar ieško “makramė”, siuvinėjimas kryžiuku. Visiškai nepritapo Europoje populiari technika pintiniai nėriniai (”kruževa”), ir kt. Taigi, keičiantis visuomeniniam kontekstui, atsiranda įtampa tarp senoviškai gaminamo daikto ir jo aplinkos. Nekeičiant požiūrio, susikuria kultūrinis vakuumas, kurį sėkmingai užpildo per žiniasklaidą ar kitais būdais plintanti masinė kultūra. O alternatyva, iš tikrųjų, masinei kultūrai nesukuriama. Todėl yra būtinas, visų pirma, kritinio požiūrio į aplinką formavimas,. būtina išmokyti mokinį atsirinkti, prieš tai supažindinus jį su jo nuosava aplinka., tos aplinkos istorija. Unikalumo mito apribotas požiūris nesuteikia galimybės formuoti individuolią aplinką, pasirinkti norimą stilių, išraiškos priemones, tiesiog- žlugdomas mokinio kūrybingumas. Mokinio kūrybingumo netūrėtų riboti iš anksto numatyti forma ir turinys. Turi būti suformuluojama kiekvieno daikto gamybos motyvacija, surandama jo vieta aplinkoje.

Nemažai ugdytojų šią dviprasmišką situaciją jaučia intuityviai, todėl pamažu savarankiškai ieško naujos kokybės gamininių, atitinkančių nūdienos poreikius. Bet bendra tendencija vis dar išlieka senovinė, paremta daiktų kūrimu vien tik liaudiška dvasia. Tą įrodo ir mokytojų parodos, rengiamos konferencijų metu. Didesnę šių parodų darbų dalį sudaro savaime gražūs, realioje aplinkoje nepritaikomi, suvenyrinio pobūdžio dekoratyviniai darbai.

Tai ką gi daryti? Gyva valstietiškos kultūros tradicija jau seniai nutrūkusi. Valstietiškoje kultūroje susiformavusių simbolių atsikartojimai- vienintelis išlikęs ryšys su valstietiška tradicija. Galvojimas, kad suradę tokių daiktų naują pritaikymą šiuolaikinėje buityje, išspręsim problemą- tai tik naivi iliuzija. Kitokio pritaikymo, kaip dekoratyvinio, jie jau seniai neranda. O pagarbą tokiems daiktams išreikšime, nepamiršdami jų atsiradimo istorijos ir naudodami juos, kaip liaudiškos kultūros simbolius bei kuriant "etno" stilių ar savo įvaizdį. Riškim juostas jubiliejų metu, vežkim jas dovanų į svečias šalis, kaip istorijos mokykimės jų gamybos būdų bei kuriant liaudišką stilių, kūrybiškai naudokime jų formas. Atsisakykime minties, kad unikalumas pasiekiamas vien tik per valstietiškoje tradicijoje (XIX-XXa. pr.) užgimusių formų (iš)naudojimą. *Unikalūs išliksime tik per unikalios asmenybės formavimą.* Šių dienų supratimu, unikali asmenybė-tai asmenybė, išsiugdžiusi kritinį požiūrį į aplinką, suvokianti pasaulio įvairovę, savo kultūros išskitinumą pasaulinės kultūros kontekste, žinanti savo ir kitų tautų istoriją, tai kūrybinga išlavinto skonio asmenybė, kuri gali laisvai rinktis kūrybinius impulsus, priemones, technikas ir kurti autentišką aplinką.

(...) Viena iš svarbesnių asmenybės ugdymo dalių-tautos liaudies meno pažinimas. Pažinimas vyksta per formų istorinį suvokimą, technologijų įsisavinimą, suvenyrų gamyba. Lietuvių liaudies meno palikimas tai istorija, kurią turime išmokti kartu su visa Lietuvos istorija. Ir reikia suprasti, kad kitataučiams įdomi būtent mūsų liaudies meno istorija, vis dar dėl tam tikrų istorinių aplinkybių, atsikartojanti šiuolaikiniuose rankdarbiuose.

(...) Įvedant asmenybę į pasaulį, būtina atskleisti pasaulio kosmopolitėjimo tendencijas. Kosmopolitizmas - geras ar blogas - tai filosofinis klausimas. Svarbu supažindinti su pačiu faktu, tendencijomis ir visais jo padariniais. Priešintis tokiam reiškiniui beviltiška, nes tai reiškia nustoti vystytis. Naujų formų užgimimas naujoje situacijoje neišvengiamas, kaip neišvengiamos naujovės apskritai.

(...) Ugdymas, besiremiantis prietarais ir mitais atima galimybę kritiškai mąstyti ir kūrybingai veikti.

Šiuolaikinė situacija reikalauja sukurti naują neprofesionalų ugdymo metodiką, besiremiančia unikalios asmenybės, kaip vertybės iškėlimu ir nepriklausomą nuo mitų bei įsisenėjusių požiūrių.

Kviečiu diskutuoti šia tema.

Vilnonių siūlų dažymas grybais (danų patirtis)

Laima Kantakevičienė

Vilniaus Gabijos gimnazija

Siūlų panaudojimo galimybė dėstant buities darbus

Vilniaus Gabijos gimnazija palaiko glaudžius ryšius su Danijos Herningo gimnazija. 1996 m. rugsėjo 14-15 d. mokykloje lankėsi 80 pedagogų iš Danijos gimnazijos. Vyko konferencija "Mokyklos reformos Lietuvoje", diskusija apie šiuolaikinės mokyklos sąlygas ir ryšius su Danija. Organizuotas darbas grupėse. Buities darbų ratelio nariams biologijos mokytoja Maren Paulsen pravedė praktinį-teorinį užsiėmimą tema "Vilnonių siūlų dažymo grybais". Siūlų dažymas – mokytojos hobi. Viešnia atvežė siūlų dažymo vadovėlį, parašytą danų kalba, metodinę medžiagą anglų kalba, žaliavą (vilnonių siūlų gijas, džiovintus grybus), darbo įrankius (puodus, dubenis, termometrus, fiksatorius), skalbimo bei skalavimo priemones ir kt.

Maren Paulsen vadovaujami ruošėme siūlus dažymui. Merkėme į įvairių grybų nuovirus, stebėjome termometrus ir grožėjomės ryškėjančia spalvų gama. Vertėjos dėka supratome technologinio proceso ypatumus. Svečiams padėkojome už suteiktą staigmeną, išreiškėme mintį apie šios naujovės reikalingumą ir pritaikymo galimybes mokykloje. Padovanojome vaikų pagamintų suvenyrų iš siūlų.

Beliko atvežtą literatūrą išversti į lietuvių kalbą, paruošti metodinę medžiagą, kad danų patirtimi galėtų naudotis visi besidomintys dažymu augalais.

Šia tema skaičiau pranešimą dailės pedagogų konferencijoje "Vaikas – kūryba – mokytojas", vykusioje Kuršėnuose 1997 m. birželio 26-29 d.

Plačioji visuomenė apie vilnonių siūlų dažymo technologiją galėjo susipažinti mezgimo žurnale "Signė" (1997 m. lapkritis, Nr. 11 (13)).

Gabijos gimnazijos moksleiviai chemikalais apdorotus siūlus dažė ne grybais, o Lietuvoje augančiais įvairiais augalais – svogūnų lukštais, šermukšnio uogomis, ąžuolo žieve, mėlynėmis, ramunėlėmis ir kt. Šią medžiagą panaudojo projektiniame darbe "Dažantys augalai", 1998 m.

Norėdama atskleisti grybais dažytų siūlų panaudojimo galimybes, kūriau tokias metodines priemones, kuriose atsispindėtų įvairios rankdarbių atlikimo technikos (mezgimas, nėrimas, siuvinėjimas, gobelenas ir kt.) ir, žinoma, nuostabių šiltų atspalvių gama. Sukurta metodinė medžiaga demonstruota viešnagėje Danijos Herningo gimnazijoje.

Žaislų, turinčių skritulio ir rutulioformas, nėrimas

Loreta Ladygienė

"Aido" vidurinė mokykla
Dainų g. 33

Žaislas – viena iš pačių seniausių taikomosios dekoratyvinės dailės rūšių. Visiems žinoma, kokią didelę reikšmę jis turi vaiko kūrybiškumo plėtotei, estetinio skonio ir darbinių įgūdžių formavimuisi. Jis atveria plačias galimybes pasireikšti vaiko iniciatyvai, sužadina teigiamas emocijas, aktyvina mąstymą. Manau, kad dar įdomesnis žaislas tampa tada, kai jis yra pagamintas paties vaiko. Kuriant žaislą, ugdomas mokinio kūrybiškumas, atskleidžiami individualūs sugebėjimai, skatinamas savarankiškumas, pasitikėjimas savimi.

Jau prieš keletą metų, mokant mergaites nėrimo paslapčių, kilo mintis įdomiau panaudoti nunertą skritulio formą, todėl ėmiausi kurti įvairiausius žaislus, sudarytus iš skritulio ir rutulio. Penktokes ir šeštokes mokau nerti skritulius ir iš jų kurti nesudėtingų formų žaislus, vyresnėms tenka sudėtingesnių – rutulio formos– žaislų kūrimas.

Prieš pradedant kurti žaislą, su mokinėmis pravartu pasiaiškinti, ką jos yra girdėjusios, skaičiusios apie kuriamą žaislą, arba aptarti, kaip jį įsivaizduoja. Jei tai konkretus gyvūnas, būtina priminti jam būdingus bruožus, svarbiausias detales, o tada skatinti mergaites kurti, savaip interpretuoti, apibendrinti formą, keisti proporcijas, ieškoti įdomesnių spalvų derinių, žaislo nuotaikos, dekoratyvinių detalių.

Mokymas vyksta keliais etapais:

a) visų pirma mergaitės yra mokomos nerti skritulius (t. y. plokščias figūras) ir juos sujungti;
b) vėliau neriamos ir jungiamos rutulio formos;
c) tik įsisavinus pirmuosius etapus mokinėms skiriamos sudėtingesnės užduotys, t. y. pasirenkamas daiktas, kuriamas jo projektas ar piešinys, kuris vėliau yra dalijamas į atskiras dalis ir neriamos vašeliu.

Įdomu pastebėti, kad darbų ir buities kultūros kurso ugdymo procesas siejamas su įvairiais dalykais, pavyzdžiui, matematika, geometrija, braižyba. Net ir paprasčiausios nėrimo mokymo pamokos gali padėti suvokti geometrines formas, lavinti vaizduotę. Mergaitės, besimokydamos nerti įvairias plokščias ir erdvines figūras, geriau suvoks jų formą, geriau įsidėmės geometrinius terminus (skritulys, rutulys).

Svarbu pažymėti ir tai, kad estetinės žaislo savybės priklauso nuo jo išvaizdos, kurią sudaro erdvinė forma, dekoratyviniai elementai, spalvų deriniai. Siekiant sukurti gražų, originalų žaislą, pasitelkiamos įvairios kompozicijos priemonės (taš-

kas, linija, dėmė, spalva, proporcija). Kuriant žaislą, taikomi ir įvairūs kompozicijos principai: kompozicinis centras, ritmas, simetrija, asimetrija, vaizdo stilizacija. Visa tai padeda žaislui tapti originaliu, nepakartojamu, pirmą kartą matomu.

Jau keletą metų stebėdama mokinių darbą galiu teigti, kad žaislų nėrimas iš skritulių ir rutulių yra viena iš originalesnių ir mergaičių labiau mėgstamų nėrimo formų. Ji gana nesunkiai stropesnių mokinių įsisavinama. Mergaites sudomina tai, kad žaislo detalė neriama iš karto, nereikalingi brėžiniai, iškarpos, todėl norimas rezultatas pasiekiamas greičiau.

Nereikėtų nuogąstauti dėl identiškų žaislų atsiradimo, nes kiekvienas rankdarbis yra neriamas atskiros mokinės, todėl tampa individualus. Taip mokant nerti žaislus iš skritulių ir rutulių pasiekiami keli tikslai – ugdomi nėrimo įgūdžiai, lavinama erdvinė vaizduotė, greitai pasiekiamas norimas rezultatas, skatinamas kūrybiškumas ir įprasminamas darbas.

Pagarbos žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo iki gimimo ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose

Aauksė Narvilienė, Edita Valienė

Žmogus yra žmogus nuo pat jo prasidėjimo momento. Būtent nuo tada jis privalo būti gerbiamas ir ginamas. Šiandien daugelyje pasaulio šalių, tarp jų ir Lietuvoje per mažai ugdoma pagarba žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo momento. Tai liudija didelis abortų skaičius. Kasmet pasaulyje padaroma apie 60 milijonų abortų, Lietuvoje – apie 40 tūkstančių. Ypač didelį nerimą kelia nepilnamečių abortų skaičiaus didėjimas. Lietuvoje per 8 metus (1989 – 1996m) nepilnamečių abortų skaičius padidėjo 13 kartų.

Šiandien Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje vyksta „mirties kultūros“ ir „gyvybės kultūros“ kova. Į šią kovą už gyvybę turėtų būti nukreipta visos visuomenės ir politikų veikla. Visos informacinės sistemos – televizija, radijas, spauda, filmai, konferencijos turėtų propaguoti programas už gyvybę. Kova prieš gyvybę kol kas pralaimima. Nes nei žmogaus kuriami ginklai, nei AIDS virusas, nei milijonais skaičiuojami abortai kol kas gyvybės neįveikė.

Šiandien labai svarbu formuoti teisingą visuomenės požiūrį į negimusią gyvybę. Jau pusė amžiaus mes eksperimentuojame su gyvybe, tačiau dar beveik nesuvokiame pasekmių. Atstumiant, naikinant negimusią gyvybę, mes pažeidžiame svarbius gyvybinius ryšius tarp vyro ir moters, tėvų ir vaikų, šeimos ir visuomenės. Kuo pažeisti gyvybiniai ryšiai subtilesni, tuo jie lėčiau pasireiškia, tuo skaudesnės, visapusiškesnės ir ilgiau trunkančios jų pasekmės. Mes negalime tylomis stebėti kas vyksta. Negimusios gyvybės išsaugojimas priklauso nuo jaunimo, nuo jo iš-

auklėjimo ir išsiauklėjimo. Todėl turi pakilti visi – pedagogai, psichologai, filosofai, medikai, politikai, visi, kas neabejingi žmogaus fizinės ir dvasinės sveikatos išsaugojimui. Mes manome, kad pedagogas, kurio profesija kaip jokia kita suteikia jam didelę veiksmų, žodžių ir net valios laisvę, turėtų skleisti tiesą apie žmogų, pagarbą jo dvasiai ir kūnui nuo prasidėjimo momento per visą gyvenimą.

Mūsų darbo tikslas – išanalizuoti ar bendrojo lavinimo mokyklose ir valstybinėje politikoje ugdoma pagarba žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo momento iki gimimo.

Darbo uždaviniai:

- išanalizuoti literatūros šaltinius apie: šeimos sampratą ir situaciją šiandieniniame pasaulyje, šeimos planavimo metodus ugdančius arba neugdančius pagarbos žmogaus gyvybei, abortą, kaip labiausiai paneigiantį žmogaus gyvybę nuo prasidėjimo momento;
- išsiaiškinti kokį supratimą moksleiviai turi apie žmogaus gyvybės pradėjimą ir jos saugojimą nuo pačios gyvybės pradžios;
- išsiaiškinti koks moksleivių požiūris į šeimos planavimo metodus;
- išsiaiškinti iš kur moksleiviai gauna informaciją apie lytinį ugdymą ir koks mokyklos, mokytojo vaidmuo perteikiant žinias šiais klausimais;
- išnagrinėti kokia šiuolaikinė valstybinė politika, ugdant pagarbą žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo iki gimimo.

Tyrimas atliktas 1998m. lapkričio–gruodžio mėnesiais pedagoginės stažuotės metu. Apklausos lapas buvo pateiktas Katalikiškos, Humanitarinio profilio, Realinio profilio gimnazijų 10-12 klasių ir vidurinės mokyklos 11-12 klasių moksleiviams. Apklausos imties atrankos principas – atsitiktiniu būdu pasirinktos klasės. Anoniminėje apklausoje dalyvavo 657 moksleiviai, iš jų 380 mergaičių ir 277 berniukai. Visas tirtas kontingentas buvo skirstomas pagal lytį, klases ir mokyklas. Visi surinkti duomenys apdoroti kompiuterio pagalba, programa Microsoft Word. Apskaičiuoti duomenų procentai, koreliacija, patikimumas.

Genetikos mokslo įrodyta, jog žmogaus gyvybė prasideda nuo apvaisinimo momento. Tyrimai parodė, kad daugiau mergaičių (48%) negu berniukų (27%) mano, kad žmogus yra žmogus nuo apvaisinimo, o daugiau berniukų (45%) negu mergaičių (28%) mano – nuo gimimo. Skiriasi Katalikiškos gimnazijos moksleiviai, tarp kurių – 66% mergaičių ir 55% berniukų mano, kad žmogus yra žmogus nuo apvaisinimo.

Nagrinėta ar moksleiviams abortas priimtinas kaip šeimos planavimo priemonė priklausomai nuo mokyklos ir lyties. Šeimos planavimas abortu labiau priimtinas berniukams (4,23%) negu mergaitėms (0,17%). Skiriasi Katalikiškos gimnazijos moksleiviai, abortas kaip šeimos planavimo priemonė visai nepriimtinas mergaitėms ir priimtinas 4% berniukų. Apibendrinant apklausos duomenis, išaiškėjo,

kad nepriklausomai nuo lyties, klasės ir mokyklos moksleiviai mažiau pateisina abortus esant sunkioms ekonominėms ir buities sąlygoms ir labiausiai pateisina gresiant pavojui motinos gyvybei, esant vaisiaus apsigimimui, nesuderinamam su gyvybe, kiek mažiau išprievartavimo atveju. Katalikiškos gimnazijos moksleiviai abortus, esant bet kokioms priežastims, pateisina mažiau negu moksleiviai, kurie mokosi kitose mokyklose.

Apie šeimos planavimą moksleiviai dažniausiai sužino iš literatūros – 69,83%, kiek mažiau iš draugų – 37,45%, mokytojų – 21,24%, nedaug iš tėvų – 15,17% ir labai mažai iš gydytojų – 8,10%.

Iš mokytojų apie natūralius vaisingumo pažinimo metodus 42% ir kontraceptines priemones 32% sužinojo Katalikiškos gimnazijos moksleivių. Humanitarinio profilio gimnazijoje iš mokytojų sužinojo po 10% moksleivių. Realinio profilio gimnazijoje ir Vidurinėje mokykloje iš mokytojų daugiau moksleivių sužinojo apie kontraceptines priemones, o ne apie natūralius vaisingumo pažinimo metodus.

Apklausos duomenys parodė, kad daugumai moksleivių priimtini ikivedybiniai lytiniai santykiai. Šiam požiūriui šiek tiek įtakos turi lytis ir mokykla: mergaitėms (61,95%) ikivedybiniai lytiniai santykiai mažiau priimtini, negu berniukams (53,100%): Katalikiškos gimnazijos moksleiviams (53,91%) mažiau priimtini, nei kitų mokyklų moksleiviams (82,100%). Koreliacinis ryšys esti tarp pritariančių ikivedybiniams lytiniams santykiams ir jau turėjusių lytinius santykius moksleivių ($p<0,001$).

Vidutiniškai apie 22% vyresniųjų klasių moksleivių, jau yra turėjusių lytinius santykius. Turėjusių lytinius santykius moksleivių skaičius didėja priklausomai nuo klasės – aukštesnėse klasėse daugiau nei žemesnėse. Gimnazijos moksleivių yra mažiau turėjusių lytinius santykius nei vidurinės mokyklos moksleivių. Tirtas moksleivių, turėjusių lytinius santykius, pasiskirstymas priklausomai nuo mokyklos. Mažiausiai turėjusių lytinius santykius yra Katalikiškos gimnazijos moksleivių – 8% mergaičių, 15% berniukų, kitose mokyklose – 9,25% mergaičių, 19,70% berniukų.

Apklausos analizė parodė, kad bendrojo lavinimo mokyklose pagarba žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo iki gimimo ugdoma per mažai. Apklausos metu paaiškėjo, kad moksleiviai neturi aiškios nuomonės svarbiais bioetikos klausimais.

Apklausos metu paaiškėjo, kad moksleivių požiūris klausimais – apie žmogaus gyvybės pradžią, šeimos planavimą, aborto pasekmes, ankstyvus lytinius santykius skiriasi priklausomai nuo mokyklos, kurioje mokosi. Katalikiškos gimnazijos moksleiviai turi daugiau ir teisingesnių žinių šiais klausimais.

Lietuvos valstybinėje politikoje nėra aiškios nuostatos, ugdančios pagarbą žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo iki gimimo, nes Lietuvoje jau 44 m. kaip leidžiamas abortas pagal moters pageidavimą iki 12 sav., o dėl grėsmės motinos gyvybei ir

sveikatai iki 22 sav. Per kai kurias visuomenines organizacijas, Katalikų bažnyčią ir kitas konfesijas, katalikiškus šeimos centrus, tikybos pamokas ugdoma pagarba žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo.

Mūsų nuomone, moksleiviams reikalinga aiški informacija apie lytiškumą, pateikta prienamu būdu ir tada, kai jie pasirengę tai priimti. Ugdymas turėtų prasidėti šeimoje ir būti tęsiamas mokykloje, aktyviai bendradarbiaujant su tėvais. Pagarbos žmogaus gyvybei ugdymas yra viena iš rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo nuostatų ir neatsiejamas nuo dorinio ugdymo. Todėl lytinis ugdymas turi būti integruotas į visus dalykus, kuriuose liečiami meilės, lytiškumo, šeimos gyvenimo klausimai, tiesiogiai. Ypatingai didelį dėmesį tam turi skirti etikos, tikybos, biologijos, buities kultūros mokytojai. Nors darbų ir buities kultūros mokymo programose šiems klausimams skiriama mažai dėmesio, tačiau kiekvienas mokytojas savo pamokose turėtų rasti tinkamą būdą perteikti pagarbą žmogaus gyvybei nuo jos prasidėjimo momento. Gali būti specialūs papildomojo ugdymo ir pasirenkamųjų dalykų kursai pagal atitinkamas programas pradedant nuo 7-8 klasės.

Kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymas darbų pamokose

Edmundas Naujokas

Juknaičių vidurinė mokykla
Šilutės rajonas, Juknaičiai

Darbų ir buities kultūros dalyko didaktinėse nuostatose sakoma: -“darbinė veikla turi būti maksimaliai kūrybiška, prasminga, ugdanti asmenybę” (Bendrosios programos, p. 345). Šitos nuostatos realizacijai pasitelkčiau I. Kanto filosofinę įžvalgą - ”Švietimas yra žmogaus išvadavimas nuo nesavarankiškumo, dėl kurio žmogus pats kaltas. Nesavarankiškumas yra nesugebėjimas naudotis savo protu kitų nevadovaujamam. O žmogus pats kaltas dėl to, jei nesavarankiškumo priežastis yra ne proto stoka, bet stoka pasiryžimo bei drąsos naudotis savo protu kitų nevadovaujamam” (Furst, 1995). Mano požiūriu mokinių kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymą darbų pamokose apsprendžia mokytojo Bendrųjų programų ir Bendrojo išsilavinimo standartų interpretacinės galimybės ir drąsa.

Šis pranešimas iliustruotas Juknaičių vidurinės mokyklos moksleivių darbų parodėle ir apima bendrųjų programų medžio darbų skirsnį, kurį, remdamasis kabineto materialine - technine baze, išplečiu.

Jau penktoje klasėje stengiuosi ugdyti elementarius gebėjimus naudotis braižybos, matavimo ir žymėjimo įrankiais. Pradedu nuo pieštuko drožimo, gražios lini-

jos brėžimo, simetrijos ašies, matmenų ir iškeltinių linijų sąvokų, tačiau iš esmės jų grafinio vaizdavimo įgūdžiai dar nėra tvirti ir mokytojas turi turėti paruošęs gaminio piešinį, šabloną ar dirbinio pavyzdį. Vienas iš nedaugelio gaminių, kuriuos gamina visa klasė yra saurapjūklių išpjaustinėjama S. Kuzmos skulptūros "Žirgas ir sakalas", kuri yra tapusi tarsi Juknaičių simboliu ar herbu, miniatiūrinė kopija. Vaikų kūrybiškumas čia apsiriboja skulptūrėlės pagrindo formos pasirinkimu, dirbinio spalva.

Kitas darbas - mediniai virtuvės įrankiai (lopetėlės, šakutės, šaukštai). Praktiškai susipažįstame su fizinėmis medienos savybėmis, šablono, simetrijos, asimetrijos sąvokomis, saugaus darbo pjūklu, kaltu taisyklėmis, ugdome meninį skonį, dėmesį kokybei, tikslumui. Jau eilę metų penktoje klasėje teoriškai ir praktiškai supažindinu su medžio tekinimu ir esu įsitikinęs, kad tai daryti šeštoje ar septintoje klasėje yra per vėlu. Penktokai nepaprastai imlūs techninėms naujovėms ir vyresnėse klasėse jie gali pasiekti puikių kūrybinių rezultatų, aukštesnį pasiekimų lygmenį.

Penktos klasės esatis yra susipažinimas su mokiniais, jų galimybių, gabumų, interesų tyrinėjimas. Atsižvelgdamas į mokinių brandą ir materialinę-techninę kabineto bazę, mokytojas gali toliau konkretizuoti ir adaptuoti bendrųjų programų turinį šeštai klasei. Taip pažindamas mokinius, jų galimybes, interesus (dėstau jiems ir dailę), nuo VI klasės pradedu diferencijuoti užduotis, leidžiu pasirinkti darbą. Gabiems mokiniams visada skiriu (jie ir patys pasirenka) sudėtingesnius, reikalaujančius daugiau kūrybiškumo, gersnės atlikimo kokybės darbus. Daug tekiname, gaminame staliukus gėlėms, žvakides, rankenėles, žaislus, stilizuotas gyvūnų skulptūrėles, medinius virtuvės įrankius, tobuliname grafinę raišką darydami eskizus, techninius piešinius, šablonus. Mokiniai įsisavina darbą gręžimo, medžio tekinimo staklėmis, šlifavimo disku, obliumi, daro gaminius jungdami kelias ar net keliolika detalių, klijuoja, šlifuoja, beicuoja, lakuoja, dažo, sugeba patys sukonstruoti nesudėtingus, o atskirais atvejais - gana sudėtingus gaminius.

Septintos klasės mokiniai, jau du metus dirbę mokyklos dirbtuvėse, geba daryti sudėtingesnius gaminius, drožinėti, pagaminti menišką daiktą. Vienas įdomesnių dirbinių - kanklės. Mūsų gaminamų kanklių prototipas - šiaurės vakarų žemaičių kanklės. Tai nėra tiksli kopija. Gaminame tris variantus - devynių, dešimties ir dvylikos stygų, šiek tiek keisdami instrumento dizainą. Darbą pradedame nuo medienos parinkimo (eglė, beržas, drebulė), šablono darymu. Gaminant kankles atliekamos šios operacijos: gręžimas, skaptavimas, tekinimas, ornamento drožinėjimas, obliavimas, klijavimas, šlifavimas, metalo pjovimas, lankstymas, dildymas. Kanklių gamyba vien pamokų metu sudėtinga, todėl darbą tęsiame papildomo ugdymo užsiėmimų metu.

Mokinių gebėjimai ir interesai skirtingi, todėl sudėtingas užduotis realizuoja tik du, trys, penki klasės mokiniai, kiti tekina, drožinėja ar remontuoja baldus,

įrankius. Kankles, staliukus gėlėms, originalias žvakides, šaukštus ir kt. gaminame ir vyresnėse klasėse.

Gaminys, leidžiantis atsiskleisti mokinių kūrybiškumui, lavinantis erdvinį mąstymą yra tekinta, po to išgręžiota ir išdrožinėta žvakidė. Tai vienetinis skulptūrinis darbas, žaidimas pagrindine skulptūros išraiškos priemone - forma (erdvės suvokimo mintimi realizavimas daiktiškąja išraiška). Baigęs gaminį kiekvienas mokinys parodo ir pats pamato savo individualumą, savitumą.

Taip organizuodamas darbą pasiekiu, kad mokiniai ugdytų dėmesį kokybei, tikslumui, ištvermei, rūpestingumui, taupumui, paslaugumui, gebėjimui analizuoti, veiklos koordinavimui, kooperacijai su bendraminčiais, individualiam darbui. Taip ugdoma darbo kultūra ir etika, kuriamos sąlygos, padedančios vaikams patirti džiaugsmą, kruopščiai ir atsakingai atlikus pasirinktą ar patikėtą darbą. Remdamasis individualia pedagogine praktika galiu teigti, kad mokiniai mieliau renkasi sudėtingesnius, reikalaujančius daugiau darbo, bet įdomesnius gaminius bei užduotis.

Papildomo ugdymo užsiėmimai glaudžiai persipina su pamokine veikla - užbaiginėjame pamokose pradėtus darbus, projektuojame naujus. Kiekvienas užbaigtas darbas yra naujo projekto pradžia.

Moksleivių darbų paroda - didžiulis skatinantis veiksnys mokiniams ir mokytojui. Savo gaminius demostruojame mokyklos, Juknaičių bendruomenei, Juknaičių svečiams - įvairių respublikinių konferencijų, seminarų dalyviams. Todėl jau tapo įprasta, kad moksleivių darbų parodų ekspozicijos karts nuo karto persikelia į kultūros namus, Juknaičių biblioteką, seniūniją, Šilutės rajono mokyklas (rajono darbų mokytojų metodinių seminarų, konferencijų, olimpiadų metu), kultūros namus, Šilutės kraštotyros muziejų. Moksleivių darbai konkurso tvarka pateko į Klaipėdos apskrities moksleivių ir tautodailininkų darbų parodą ir buvo atrinkti į analogišką parodą Vilniuje Pasaulio lietuvių dainų šventės metu. Per parodinę veiklą mokiniai turi galimybę įsijungti į tautodailininkų judėjimą ir įgyti tautodailininko vardą. Tokių mokinių pavyzdžiu seka ir kiti.

Daug dėmesio skiriu dirbinių eksponavimui, su mokinių pagalba išdėstydamas juos ant specialiai parodoms pagamintų įvairaus dydžio ir formos pakylų. Tinkamas darbų eksponavimas išryškina estetinę, meninę darbų vertę, mokiniai įsitraukia į gaminių ekspozicijos projekto rengimą ir įgyvendinimą.

Mokytojas savo individualiose programose konkretizuodamas, pritaikydamas savo mokyklos (šiuo atveju Juknaičių) mokinių poreikiams, reikmėms ir galimybėms bendruosius programinius teiginius, daro realiai matomus ir apčiuopiamus Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos patvirtintus projektinius Bendrojo išsilavinimo standartus, patvirtindamas, kad parengtieji standartai tikrai yra projektiniai, nes suteikia erdvę mokytojo ir moksleivio bendrai veiklai.

Literatūra

1. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos Bendrosio programos. Vilnius, 1997.
2. Bendrojo išsilavinimo standartai. Projektas, 2. Vilnius, 1998.
3. Galkauskas K. Medžio darbai 5-9 klasei. Kaunas, 1997.
4. Baltrėnienė, M. Apanavičius R. Lietuvių liaudies muzikos instrumentai. Vilnius, 1991.
5. Furst, M. Trinksas, J. Filosofija. Vilnius, 1995. 127 p.

Bendrųjų programų pritaikymas, dirbant su vaikais turinčiais regėjimo problemų

Giedrė Rečiūnienė

Visais laikas mokykla įnešdavo ir įneša dabar neįkainojąmą indelį, skiepydama ugdytiniui darbinius įgūdžius, skiepydama asmenybėje savarankiškumo pradus, ruošdama praktinei veiklai - darbui. Todėl, ypatingą dėmesį šių dienų mokyme, turime skirti vaikams su negalia. Ypač yra aktualus aklo ir silpnaregio vaiko mokymas darbų ir buities kultūros pamokose. Čia, mokymo procese, mokytojui sistemingai perteikiant teorinias žinias, darbo būdus bei veiksmus, mokinys geriau įsisavina ir taiko žinias, įgūdžius bei mokėjimus.

Pamokų metu ugdytinių veikla organizuojama užtikrinant mokymą, mokinių mąstymą visų pažintinių sugebėjimų ugdymą, teigimą požiūrį į drbą. Mokant aklą ar silpnaregį vaiką darbų ir buities darbų pamokose, atsiveria milžiniškos korekcinės galimybės vaiko ugdymui: lavinamas lytėjimas, spalvinis jutimas, vizualinio vaizdo suvokimas, skonis, erdvinė oreantacija, mokoma racionaliai panaudoti regėjimo likutį. Žmonės, su regėjimo negalia, yra pilnateisiai mūsų visuomenės nariai, jiems padėjus pasiruošti - tampa pilnaverčiais žmonėmis, galinčiais pilnai tvarkytis buityje, dirbti, kurti šeimą ir džiaugtis gyvenimu.

Mokiniams, jau nuo pirmos klasės, per pamokas skiepijama meilė darbui, įtaigiai parodoma, kad tik kruoščiu darbu, kuris reikalauja daug ištvermės bei kantrybės, fizinių jėgų, sukuriamos didžiausios dvasinės ir materialinės vertybės, kad darbas yra pirmoji žmogaus reikmė.

Tose mokyklose kur administracija padeda sėkmingai realizuoti darbinio mokymo programą, sukurdama tvirtą materilinę bazę ir sudrydama są lygas bendrųjų programų reikalavimų vygdimui, ten, kaip taisyklė, aukštas darbinio mokymo lygis, ten tėvų, mokinių ir mokytojų kolektyvo požiūris kitoks. Labai blogai, kaidar-

bų mokytojai su savo dėstomu dalyku (darbai ir buities kultūra) atsiduria antrame plane, šis požiūris labai neteisingas. Darbinio ugdymo ir auklėjimo įgyvendinimas neįmanomas be didžiulio dėmesio keliant darbų mokytojo prestižą. Sena pažiūra tėvų, sena pažiūra mokinių, sena pažiūra net kai kurių mokyklos vadovų į buities darbų pamokas, kaip dalyko vietą mokykloje. Bėda ta, kad senas požiūris, seni įsitikinimai, o mokytojui dirbti reikia naujai. Mokytojas privalo pastebėti ir ugdyti kiekvieną vaiką net ir pačiomis nepalankiausiomis sąlygomis. Mokytojo kvalifikacija, metodinis pasiruošimas, meistriškumas, kūrybingumas didele dalimi keižia tėvų ir vaikų požiūrį į buities darbus, į patį darbinį mokymą, kaip dalyką, šiam dalykui skiriama dėmesį ir, savaime aišku iš to išplaukiančią išvadą - darbinio mokymo žinių, mokėjimų ir įgūdžių lygis mokinių tarpe šioje mokykloje.

Iš viso to matome, kad mokykloje, buities darbų mokytojui iškelti nepaprastai dideli reikalavimai, tad mes visi turime galvoti ir svarstyti, ieškoti būdų produktiviai dirbti pagal naujai mūsų visuomenės iškeltus reikalavimus ir uždavinius.

Tam tikslui kiekvienas šalies pedagogas ruošdamasis užsiemimams, pirmoje vietoje turi labai puikiai susipažinti su savo ugdytiniais – jų pomegiais, socialine padėtimi ir sveikata, jo charakterio bruožais, ypač jei klasėje yra vaikas su negalia. Nėra vaikų (atėjusių į mūsų mokyklas), kurių negalima šio to išmokyti. Visi vaikai yra ugdytini, tik kiekvienam jų turi būti pateikti realūs uždaviniai, atitinkantys jo intelektą, mąstyseną, sugebėjimus, norus. Pedagogas pažindamas savo klasę, remdamasis bendrosiomis programomis bei standartais geriau negu bet kas kitas sugebės suplanuoti savo ugdytinio veiklą ir padėti ją įgyvendinti.

Kaip jau visą, ką turi žmogus, visos dvasinės, materialinės verybės – pasiektos, sukurtos, sukauptos tik kruopščiu fiziniu ir protiniu darbu.

Dovanai niekas neateina ir niekas nieko neduoda. Lobį galima surasti tik tada, kai pats jį "užkasei". Mokiniai turui įsisamoninti tai kuo anksčiau. Žmogui įgimtas aktyvumo poreikis, bet poreikis dirbti – neįgimtas. Darbas žmogui: pareiga, pragyvenimo šaltinis ir tam tikromis sąlygomis jis tampa pirmuoju poreikiu. Ugdant poreikį dirbti, pirmas uždavinys – organiozuoti veiklą taip, kad ji žadintu teigiamas emocijas. Jeigu veikla pamokų metu organizuojama tinkamai, padeda formuiti tokius asmenybės bruožus, kaip darbštumas, kruopštumas, ištvermė, tvakingumas, moko įveikti sunkumus pasitikėti savimi, užkerta kelią tingėjimui, apatijai, pasyvumui. Aklieji ir silpnaregiai dažnai stokoja pasitikėjimo savimi ir savo jėgomis. Paaiškinkime – turime tai, ką pagaminame, sukuriame savo darbu. Neteisingas tėvų požiūris į darbą persiduoda jų vaikams. Daug vaikų su tokiomis suformuotomis savybėmis ateina į mūsų mokyklą. Ypač tai jaučia ir patiria buities darbų mokytojai. Todėl vesdami nuplanuotą pamoką, naudojam kuo įvairesnius metodus, skatindami vaikų aktyvumą, nuteikiam mokinius prasmingam ir kūrybiniam darbui. Susiplanuokime užsiėmimo laiką taip, kad liktų laiko individualiam darbui

su akluoju ar silpnaregiu vaiku. Kiekviena pamoka – savotiška mokytojo kūryba, turtina ugdytinius žiniomis, darbiniais įgūdžiais, skatina plėsti pažintinius interesus, įgalina atsiskleisti mokinio asmenybei.

Darbinio ugdymo bei auklejimo uždaviniai turi būti vykdomi kasdieniniame darbe. Kompleksinį mokymą sudaro estitinio auklėjimo vienybė, tarpdalykiniai ryšiai buities darbų pamokose. Per juos sprendžiami visi kiti aulėjamieji uždaviniai: 1) teigiamo požiūrio formavimas į bet kokį darbą, 2) pagarbos žmogui ugdymas, 3) savo teisės į darbą supratimas, 4) savarankiškumo ugdymas.

Aklūjų ir silpnaregių mokykloje, buities darbų pamokose pirmiausiai siekiama suteikti mokiniams žinių. Tai teisinga, žinios buvo ir yra svarbiausia vertybė. Bet šiuolaikinėmis sąlygomis svarbu, kad gautos žinios buities darbų pamokose, padėtų efektyviau darbuotis ir šeimininkauti, lavinti bei toliau ugdyti savo įgudžius, kad žinios pasitarnautų ne tik intelektualiam, bet ir doroviniam vystymuisi, ekonominiam ir nepriklausomam žmogaus auklėjimui. Daugiausiai laiko aklūjų ir silpnaregių vaikų mokymui užsiėmimo metu reikia skirti praktiniam mokymui. Prie to dar reikia priskirti kasdien po kelias valandas praktinėms namų užduotims atlikti – baigti nerti rankdarbį, rankomis susisiūti drabužį, ar laisvalaikiu pagaminti pamokoje išmoktą patiekalą, sutvarkyti savo kambarį.

Dažnai teorinis mokymas turi prioritetą prieš tiesioginio darbo užsiėmimus, kuriuose gaminami naudingi daiktai (rankdarbiai), mokomasi estetiškai susitvarkyti savo išorę ir t. t. Kartais šeimoje tenkinamasi tuo, kad vaikas gerai skaito, rašo: “tavo darbas gerai mokytis”– sako tėvai, saugodami neigalų vaiką nuo namų ūkio ir savitvarkos darbų. Dažnai tėvai jau “žino” vaiko profesiją - “tu būsi dainininkė, o ne mezgėja”. Bet, kas padės jų neigaliam vaikui susitvarkyti drabužį, susitvarkyti gyvenamajį būstą, stalą ant kurio jis valgo ir t. t., jeigu jam teks gyventi vienam savarankiškai? Kas bus auklė jo visą likusį gyvenimą.

Reikia suvokti paprastą tiesą - ugdant vaiką per darbą galima pasiekti puikių rezultatų. Kaip minėjau darbas turi milžiniškos kompensacinės lavinamosios reikšmės, kuri turi įtakos visai vaiko fizinei bei psichinio vystymosi eigai. Darbas taip pat padeda nepakankamai išsivysčiusių funkcijų atkūrimui.

Jeigu vaikas laiku neišmoko skaityti ar rašyti, skaičiuoti - keliamas aliarmas, o jeigu jis nežino darbo abecelės, nemoka ir nenori dirbti rankomis - su tuo, atrodo, kartais susitaikoma.

Buities kultūros ir darbų programa akliesiems ir silpnaregiams vaikams yra paruošta pagal bendrojo lavinimo mokyklų programą.

Ši programa yra pritaikyta mūsų mokiniams remiantis ilgojo praktinio darbo patirtimi, dirbant su vaikais turinčiais įvairių regos sutrikimų arba visai nematančiais.

Be teorinių žinių suteikimo vienas iš pagrindinių tikslų yra užsiėmimo metu ugdyti aktyvų žmogų. Čia padeda nauja pamokos struktūra: - kuo daugiau dirbti

pačiam vaikui. Labai svarbu išugdyti poreikį ir mokėjimą savarankiškai papildyti žinias ir darbo įgudžius. Pamokose, su vaikais turinčiais regėjimo problemų taikomi įvairūs metodai: žodiniai, vaizdiniai, praktiniai. Būtinos specialios mokymo priemonės, padedančioa išaiškinti dėstomą temą prieinamai tiek silpnaregiui tiek nematančiam vaikui. Labai svarbus įvairios vaizdinės medžiagos panaudojimas, padedančios vaikui suvokti jam paskirtos užduoties atlikimo techniką, darbo eigą. Svarbu tinkamai parinkti įrankius, prietaisus, mechanizmus užduoties realizavimui, padalomąją medžiagą. Ypatingą dėmesį skirti udytinių savarankiškai, kūrybiškai veiklai. Savarankiškumo ugdymas tiesiogiai susietas su aktyviųjų metodų ieškojimu darbiniam mokymui.

Kad sėkmingai būtų įgyvendinti darbų ir buities kultūros bendrųjų programų mokymo uždaviniai, pasirenkam pagal amžiaus ypatybes, sugebėjimus, įgudžius, regėjimą, individualų arba grupinį darbų organizavimo metodą. Paprastai dirbant su šiais vaikais, ypač svarbią reikšmę skirti individualiam darbui, kaip parodė praktika, vaikams žymiai lengviau suvokti užduotį, kada išdėsčius pamoką visai klasei, dar kartą aiškinam neigaliam vaikui individualiai. Prieš pradedant dirbti su mokinių grupe, būtina susipažinti su jo ligos analize, regėjimo aštrumu, kitais galimais sutrikimais. Labai daug reikšmės turi tai, kokioje socialinėje aplinkoje augo vaikas, kaip juo rūpinasi tėvai ar globėjai, kokie jo poreikiai bei norai.

Siekiant sudominti vaikus, prieš supažindinant su programa demonstruojami anksčiau atlikti, regėjimo problemų turinčių mokinių darbai, siūloma visiems kartu aptarti, su kokiais sunkumais susiduria žmogus su regėjimo negalia buityje, kokius darbus, rankdarbius gali atlikti aklieji ir silpnaregiai, kokių rezultatų gali pasiekti savo darbu, kokius žinome žmones su negalia, kurie pagarsėjo vienokia ar kitokia savo veikla. Darbų demonstravimas sukelia didelį susidomėjimą, norą dirbti taip pat gerai gal dar geriau.

Planuojant užsiėmimus, taupant laiką, kai kurių temų teorines žinias integruoti į kitus skyrius. Pvz.: tvarkant klasę ar kabinetą šnekame apie buto interjerą, išplanavimą, saugų ir patogų baldų išdėstymą akliesiems ir silpnaregiams. Ypatingą dėmesį skirti darbo saugumui, sanitariniams higieniniams reikalavimams. Šias temas praktiškai galima nagrinėti bei priminti visuose programos skyriuose; įvadinėje, einamojoje ar baigemojoje pamokos dalyje.

Darbų ir buities kultūros pamokose palaipsniui ir sistemingai mokome ir pratiname mokinius: 1) konkrečiai ir aiškiai apibūdinti darbo tikslą, 2) tiksliai suplanuoti savo veiklą, 3) naudoti palengvinančias darbą tiflo priemones - padidinamuosius stiklus, patogius ir attinkančius darbo pobūdį įrankius bei medžiagas ir t. t. 4) panaudoti žinias įgytas per kitų dalykų pamokas, 5) atlikti užduotį pagal suplanuotą darbo laiką.

Atliekant sudėtingesnes darbo užduotis, ragina mokines padėti viena kitai. Darbo

rezultatas t. b. naudingas produktas, turintis tam tikrą vertę, ugdytiniai turi aiškiai matyti akivaizdžiai realius savo darbo rezultatus. Ta proga svarbu detaliai supažindinti mokinį su jo darbo paskirtimi, parodyti mokiniui jo darbo reikalingumą. Jeigu mokinys nemato savo darbo rezultato naudingumo, praranda bet kokį norą dirbti. Jei dirba verčiami, toks darbas neišvengiamai sukelia nuobodulį, abejingumą, neigiamą požiūrį į savo veiklą. Mokiniams atliekant kolektyvinę užduotį, ugdomas tarpusavio paramos bei supratimo jausmas, įgyjama tarpusavio kontrolės bei solidarumo patirtis. Kolektyvinis darbas kelia moksleivių sinteresuotumą bendrais darbo rezultatais, jų užduotis turi atlikti jų jėgas ir negali mokinių varginti. Darbas ne pagal jėgas slegia ugdytinio psichiką, mokinys prarandą pasitikėjimą savo jėgomis, ir dažnai nebenori atlikti net lengvesnės užduoties, nors tam pajėgus, jaučiasi neužtikrintai. Dirbant regėjimo reikalaujantį darbą, rekomenduotina pertraukas daryti kas 15 - 20 min., atsižvelgiant į akių susirginmus ir dažniau. Visai nematanti mergaitė gali dirbti ilgiau (pvz.: išmokius megzti virbalais nežiūrint ir kt.).

Moksleivių veikla turi būti jiems įdomi. Jau anksčiau buvo minėta, kokią didelę reikšmę turi moksleivių ugdyme jų interesai ir kaip jie stimuliuoja darbinę veiklą. Suprantama ne visada reikia siekti įtraukti mokinį tik į tokią veiklą, kuri tiesiogiai juos domina. Jie turi iprasti dirbti ir tokį darbą, kuris neva įdomus. Šiuo atveju, visais įmanomais būdais, mokytojas turi sužadinti mokinio domėjimasi atliekamu darbu, nes, priešingu atveju, jie žiūri į darbą, kaip į nemalonų būtinumą.

Vaikas, su regėjimo negalia, turi būti dėmesingai ir teisingai įvertintas, pastebėtos jo pastangos bei triūsas, pastebėtos jo klaidos bei be priekaištų atliktos užduoties dalys. Tik teisingai, nenuolaidžiaujant vertindami vaiką, leisim jam pajusti džiaugsmą atliktu darbu ir leisim jam pasijusti lygiaverčiu tarp klasės draugų.

Dekoratyvinių juostelių nėrimas pasitelkiant lietuvių tautinį meną

Vida Rutienė

Pasvalio specialioji internatinė mokykla
P. Vileššio g. 8

"Ištrūkti iš motinos rankų, persiristi per slenkstį, sugrįžti atgal – lyg kas nematomas vedžiotų, prilaikytų. Tai namai, tėviškė. Girdi kalbančius, tarsi pirmuosius žodžius ir jau glaudiesi prie savo tautos pats to nejausdamas palengva perimi jos papročius, tradicijas. Taip iš tėviškės visi į tėvynę" – rašo V. Daujotytė knygoje "Gairės"(K., 1993). Pagarba praeičiai, tautos kultūrai ugdo kūrybiškumą, dorovines normas, lavina grožio pojūtį ir vaizduotę, meilę gamtai ir pagarbą gyvybei.

Mokytojas privalo ne tik išmokyti vaiką tam tikrų dalykų, bet ir ugdyti jo pasaulėjautą, lavinti mąstymą. Ugdydama asmenybę, neabejingą tautinėms vertybėms, stengiuosi savo klasėje sudaryti palankias sąlygas vaikų iniciatyvumui, sumanumui, kūrybiškumui plėtotis. Juk aktyvumas – tai ne tik geri norai, bet ir ugdymo procese įgyti įgūdžiai, kurie padrąsina ir paskatina tolesnei veiklai.

Klasę apipavidalinu atsižvelgdama į tautinio meno tradicijas: stendai, kuriuose matome ornamentų simbolius, gaminių pavyzdžius (prijuostės, lovos skalbiniai, rankšluosčiai puošti nėriniais, staltiesės ir takeliai). Tai padeda man siekti dviejų tikslų:

- sužadinti mokinių smalsumą;
- sudaryti sąlygas estetiniam tautiniam mokinių lavinimui. A. Maceinos žodžiais, " meniška dirbtinė aplinkos vertė yra savaime suprantamas dalykas. Estetinį nusiteikimą galima auklėti tik tuo, kas yra gražu. Juo aplinka yra harmoniškesnė, puikesnė ir meniškesnė, tuo josios įtaka didesnė ir tuo estetinis tautos lavinimas yra gilesnis".

Liaudies kūryba nuo seno buvo viena svarbiausių vaikų ugdymo priemonių, nes remiasi tradicija, yra natūraliausia, prieinamiausia, iš prigimties pažįstama ir artima.

Lietuvos moterys senovėje pasižymėjo gražiomis bei savitomis rankdarbių tradicijomis. Šiais laikais rankdarbiai neturi savo aiškaus veido: užplūdę kitų kraštų rankdarbių žurnalai, piešiniai ir pavyzdžiai baigia užtrinti senuosius lietuvių rankdarbių bruožus.

Manau, nesuklysiu pasakius, kad kiekviena lietuvė jaučia tą didelę prarają, kuri skiria mūsų tradicinius senuosius rankdarbius nuo šiandieninių nepilnaverčių pakaitalų. Visų mūsų didžiausias noras – vartojamus rankdarbius padaryti vėl savitus, lietuviškus.

Minėtam tikslui pasiekti 1998/99 m. m. V- IX klasėse plačiau pradėjau nagrinėti su mokiniais temą: "Dekoratyvinių juostelių nėrimas pasitelkiant lietuvių tautinį meną", kur stengiuosi įžiebti bent kibirkštėlę savo tautos senųjų rankdarbių ir jų meno meilės, visa tai pritaikyti naujųjų laikų praktiniam gyvenimui. Ieškau saitų, jungiančių naująją darbo techniką ir senąjį grožį. Juk tai mokiniams padeda suprasti, kokių didelių iš senovės paliktų turtų savininkai esame, skatina saugoti mūsų liaudies meno ypatumus, moko iš jo tolygių brangenybių kurti.

Dirbu pagal savo sudarytas mokymo programas. Gerai, kai nevaržomas mokytojo kūrybiškumas, iniciatyva, kai mokytojas gali laisvai pasirinkti, ko mokyti, kaip mokyti, kam daugiau dėmesio skirti. Priartindama mokinius prie lietuvių tautinio meno, siekiu keleto tikslų:

- supažindinu su įvairiomis lietuvių tautinio meno sritimis;
- žadinu meilę grožiui ir pasididžiavimą savo tautos kultūra; mokau ir skatinu remtis savo kūryboje tautiniu menu;

- ugdau vaikų meninį skonį, gebėjimą suprasti meninius kūrinius ir jais gėrėtis;
- siekiu priartinti mokinius prie tautinio meno, pirmiausia jį pažinti, suprasti;
- lavinu fantaziją, ugdau kūrybiškumą ir pratinu mokinį savo svajones, norus išreikšti kūrinyje, jo darbelyje;
- siekiu, kad darbas skatintų tik teigiamas emocijas, kad dirbdamas mokinys sugebėtų atsipalaiduoti, lavintų savo kantrybę, ištvermę ir jaustų pasitenkinimą darbo rezultatais;
- sudarau sąlygas mokiniams savo kūrybą pritaikyti kasdieniniame gyvenime, ją demonstruoti.

Darbų mokymo specialiojoje mokykloje metodikos pagrindiniai bruožai yra mokytojo ir mokinių veikla. Mokydama vadovaujuosi principu – žodis moko, pavyzdys patraukia. Mūsų mokiniai žodinę informaciją ne visada ir ne visi greitai suvokia, todėl ją pateikiu kuo paprasčiau ir suprantamiau.

Penktoje klasėje supažindinu su būsimojo darbo būdais ir atitinkamomis techninėmis žiniomis. Ypač mokinių kūrybingumą pavyksta ugdyti mokant nerti dekoratyvines juosteles.

Pirmiausia apžiūrime, aptariame nėrimo įrankius, priemones, gaminius, saugumo technikos taisykles. Daugelio technologinių temų įsisavinimui tikslinga mokiniams atlikti specialius pratimus. Vaizdumas - labai svarbus elementas pamokoje. Todėl stengiuosi demonstruoti natūralius daiktus, apie kuriuos kalbama, šalia panaudoju – grafines vaizdines priemones: piešinius, fotonuotraukas, paveikslus, schemas, lenteles. Sėkmingai įsisavinti žinias mokiniai įstengia tik tada, jeigu mokomoji medžiaga pateikiama sistemingai. Darbe vadovaujuosi čekų pedagogo Jono Amoso Komenskio mintimi: “Visi užsiėmimai turi būti taip išdėstyti, kad vėlesnysis visada būtų grindžiamas ankstesniuoju, o ankstesnį stiprintų vėlesnysis”. Priešingu atveju mokymosi procesas būna apsunkintas, žinios fragmentinio pobūdžio.

Pirmieji penktos klasės mokinių darbeliai kuklūs, paprasti. Mokiniams aiškinu, kad lininiai siūlai ypač tinka staltiesėms, lovatiesėms, lovos skalbiniams, rankšluosčių galams puošti nėriniais. Kuo lygesnis ir plonesnis siūlas, tuo gražesnis nėrinys. Kad nėriniai būtų gražesni ir geriau išlaikytų formą, jie balinami ir standinami. Dekoratyvinių nėrinių pagrindas – paprastas tinklelis. Raštą sudaro tušti ir užpildyti langeliai. Pirma languoto popieriaus lape mokomės nupiešti raštą, pavyzdžiui: vienas tuščias langelis, toliau seka užpildytas langelis. Tik tada bandome išnerti tai, ką nubraižėme. Raštų elementai nesudėtingi: kvadratėliai, juostelės, žvaigždutės.

Vyresnėse klasėse plačiau supažindinu su ornamento sąvoka, kuri išreiškia liaudies skonį, grožio pajautimą, charakterį. Lietuvių liaudies ornamente daug primi-

tyviausių elementų, pasitaikančių medžio drožiniuose, molio dirbiniuose, audiniuose.

Ornamento kūrimas nėra aklas gamtos pamėgdžiojimas. Gamtos motyvai stilizuojami atkreipiant dėmesį į būdingiausius bruožus.

Rankdarbių ornamentai skirstomi į geometrinius, augalinius, gyvūninius.

Geometrinis ornamentas pats paprasčiausias ir seniausias. Jis sudaromas iš tiesių, banguotų ir laužytų linijų, taškų, brūkšnelių, trikampėlių derinių.

Augaliniame ornamente vyrauja šakelių ir žiedų motyvai: ramunės, jurgino, lelijos, tulpės, rožės ir kiti.

Prie augalinio ornamento priskiriamas sudėtingas simbolis – Gyvybės medis. Tai stilizuotas medis, kuris tarytum jungia visas visatos dalis. Tai žydintis ir pumpurais, vaisiais aplipęs, saugomas paukščių ir gyvūnų, niekad nesibaigiančios gyvybės simbolis.

Iš stilizuotų gyvūnų lietuvių liaudies ornamente dažniausiai vaizduojami paukščiai. Jie komponuojami su augaliniu ornamentu. Simbolinė reikšmė, pavyzdžiui, lakštingala – mergaitės jaunystės dienų linksmumo ir nerūpestingumo simbolis, gandras - kraičio rinkėjas ir saugotojas.

Nerimo mokymas reikalauja atidaus priėjimo ir individualizavimo. VII–IX klasėse mokau rankdarbio kompozicijos – ornamento motyvų proporcijų nustatymo, sugrupavimo, išdėstymo. Pabrėžiu mokiniams, jog ornamentai turi būti saikingi, paprasti, skoningi. Labai svarbu mokėti tinkamai pritaikyti raštus kiekvienam rankdarbiui atsižvelgiant į jo dydį, formą, paskirtį, medžiagos rūšį, atlikimo būdą.

Vienu atveju mokiniai gamina dirbinį pagal natūralų jo pavyzdį, kitu – pagal techninį piešinį, trečiu – pagal brėžinį, ketvirtu - vadovaudamiesi natūralaus daikto ir jo vaizdo kompozicija. Pavyzdžiui, rankšluosčių galus dažnai puošiame nėriniais, kurių apatinė dalis baigiasi laužyta 3–5–7 ir daugiau trikampių linija, primenančia kutus. Viršutinę nėrinio dalį visada pabrėžiame ažūrine linija ir neriame prisiuvimo juostele. Puošniausia vieta nėrinyje yra centrinė linija arba trikampiai “liežuvėliai”, kur komponuojame rombus, pynutes, įstrižai bėgančias linijas. Tuos pačius komponavimo principus turi ir nėriniai paklodėms puošti.

Savo mokiniams aiškinu, kad jie negali būti vien tik kopijuotojai. Taigi, darbas, kurį sukurs pats mokinys, bus vienintelis ir tokio niekas kitas nesugebės padaryti. Mokiniai suvokia, kad nukopijuotas darbas nėra kūrinys, tai tik pasisavinimas kito minčių, idėjų. Nelengvas uždavinys – mokyti ne kopijuoti pažįstamo darbelio, bet kurti savą, originalų. Tačiau išsamiai aptariant nėrinius, jų gamybos būdus, pavyksta nuteikti mokinius kūrybiniam darbui, kad jie suvoktų – menas skirtas ne tik tikrovei vaizduoti, bet grožiui kurti. Tam panaudoju grafinius brėžinius, rašto aprašymus, gaminių pavyzdžius. Mokiniai turi patikėti tuo, kad pasiekti ko nors šiame darbe galima tik aukojant savo laisvalaikį ir ugdant valią, kantrybę.

Programoje didelį dėmesį skiriu tarp dalykiniams ryšiams, kokiomis kitų dalykų žiniomis bei mokėjimais remtis nagrinėjant tam tikras temas.

Mano nuomone, pavyko integruota pamoka siejant su daile, istorija – tai mokinių ekskursija į Biržų pilį, kurioje įsikūręs Biržų krašto muziejus "Sėla". Čia mokiniai ne tik išgirdo vaizdingą pasakojimą apie Radvilų pilies istoriją, bet galėjo pamatyti daugiau kaip 200 baltos arba natūralios lino spalvos nėrinių. Nėrinių raštų kompozicijose vyrauja geometriniai ir augaliniai elementai, mažiausiais gyvulinių motyvų. Vaikai geriau įsidėmėjo dėstomą medžiagą, tokia kelionė paskatino juos labiau domėtis Lietuvos istorija, menu. Po apklausos paaiškėjo, kad ugdytiniai ne tik sužinojo daug naujo, praplėsti savo akiratį, bet ir pagilino ne vien darbų programos žinias.

Mes su mokiniais organizuojame ne vieną parodėlę klasėje, mokykloje. Tradicija tapo kasmetinė paroda Pasvalio miesto M. Katiliškio viešojoje bibliotekoje. Dalyvaujame įvairiose kitų mokyklų organizuojamose parodose.

Žinias apie karšto tautinį meną giliname lankydami Pasvalio krašto meno žmonių darbų ekspozicijas, muziejų.

Kelionės, dalyvavimas parodose ypač naudingas kalbai ugdyti. Aptardama jas su mokiniais, skatinu juos kalbėti, pasakoti apie tai, ką jie pamatė, ką jaučia, kaip vertina darbus.

Ugdytiniai mokosi pajusti dabarties ryšį su praeitimi klausydamiesi eilėraščių, lietuvių liaudies pasakų. Dirbdami dainuojame lietuvių liaudies dainas, šmaikštaujame, kas pasako kokį priežodį, kas patarlę. Juk kalba – tai ne vien gramatika, taisyklės, kalba – tai mūsų senolių šnekėjimas, tai vaizdingas rašytojo žodis literatūros kūrinyje, tai gražus mokytojo kalbėjimas.

Vadinasi, ir pamokoje reikia mokytis iš literatūros kūrinio, iš liaudies kalbos, tautosakos.

Mokiniams labai patinka lietuvių tautiniai žaidimai, kurių metu kalbama, dainuojama, atliekami įvairūs judesiai. Tikslūs judesiai reikalingi kasdieninėje darbinėje veikloje, atliekant mokomąsias užduotis. Judesių tikslumas lavėja, tobulėja praktinėje veikloje.

Planuodama savo darbą, atsižvelgiu į kiekvieno vaiko galimybes. Individualių mokinių ypatybių žinojimas padeda geriau suplanuoti medžiagą, paskirstyti atskiriems mokiniams užduotis, parinkti jiems individualius darbo metodus ir būdus.

Diferencijuotai ir individualiai su mokiniais savo klasėje dirbu beveik visuose pamokos etapuose. Kiekviena vaikų savarankiškai atlikta užduotis stiprina jų pasitikėjimą savo jėgomis, o aš stengiuosi užkirsti kelią galimoms nesėkmėms.

Apibendrindama noriu pasakyti, kad labai svarbu pastebėti kiekvieną vaiką, nors ir mažiausią teigiamą jo bruožą, gerai atliktą darbą, paskatinti ir mylėti juos.

O. Rodeno žodžiais, pasaulis bus laimingas tik tada, kai kiekvienas žmogus turės menininko sielą, kitaip sakant, kai kiekvienas mokės būti laimingas dirbdamas savo darbą.

Fiziologinių žinių reikšmė žalingų įpročių prevencijai

Vytautas Semaška, Inga Stanytė

Vilniaus pedagoginis universitetas
Studentų g. 39, LT-2034 Vilnius

Įvadas

Kas skatina skatina jaunimą pradėti rūkyti, vartoti alkoholį, narkotines medžiagas sunku išskirti vieną priežastį, nes paprastai veikia visas kompleksas tarpusavyje susijusių veiksnių: biologiniai (genetinės savybės, medžiagų apykaitos ypatybės), socialiniai (aplinka, kurioje moksleivis gyvena, artimų žmonių pažiūros ir įsitikinimai), asmenybės ypatybės bei psichologiniai veksniai/3/.

Dabartiniu metu narkomanija persikėlė į mokyklas, diskotekas, į jaunimo susibūrimo ir pasilinksminimo vietas., o narkomanų amžius vis jaunėja/4/.

Švietimo ir mokslo ministerija parengė narkotinių medžiagų vartojimo prevencijos projektą. Pagal šį projektą narkotinių medžiagų vartojimo prevencija turėtų būti integruota į mokomuosius dalykus.

Pedagogikos instituto duomenimis daugiausi alkoholo ir narkotikų varoja Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno moksleiviai/1/.

Šiame straipsnyje nagrinėjame, kokie yra žalingų ypročių atsiradimą veikiantys veiksniai ir kaip galima integruoti žalingų ypročių prevencijos klausimus į bendrojo lavinimo mokyklų programas, o taip pat kaip žalingi įpročiai paplitę mažuose Lietuvos miestuose.

Metodika

Tyrimai buvo atlikti 1997-1998 metais Vilniaus “Gabijos” gimnazijoje ir Kupiškio L. Stuokos-Gucevičiaus vidurinės mokyklos 5-12 klasių moksleivių tarpe. Apklausos imties atrankos principas-atsitiktiniu būdu pasirinktos klasės. Anoniminėje apklausoje dalyvavo 672 moksleiviai. Kupiškio rajone apklausėme 340 moksleivių, iš jų 200 – mergaičių ir 140 – berniukų. Vilniaus mieste apklausoje dalyvavo 332 gimnazistai, 207 – mergaitės ir 125 berniukai. Visas tirtas kontingentas suskirstytas į amžiaus grupes: 11-12, 13-14, 15-16 ir 17-18 metų amžiaus.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Pastaruoju metu sparčiai plinta narkotinių medžiagų vartojimas. Tai nauja problema. Moksleiviai vartoja ne tik legalius narkotikus kaip nikotiną, alkoholį, bet ir nelegalius narkotikus/5/.

Mūsų tirtų moksleivių apklausa parodė, kad narkotikų yra pabandę tik pavieniai moksleiviai. Kupiškio vidurinėje mokykloje 13-14 m. amžiaus grupėje 1,2% berniukų prisipažino rūkę "žolę", 17-18 m. vaikinų išbandė "žolę".

A. G. Davidavičienės tyrimų duomenimis 3,2% moksleivių bent kartą pabandė nelegalių narkotikų/1/. Mūsų apklausos duomenimis tik 2% 13-14 m. amžiaus grupės vilniečių berniukų nurodė rūkę marihuaną ar hašišą. 15-16 m. amžiaus grupėje 1% berniukų prisipažino išbandęs kokainą, 2,3% merginų išbandę ekstazi. Minėti moksleiviai nurodė pabandę narkotikų dėl smalsumo. Taigi matome, kad šiose mokyklose yra labai mažas procentas moksleivių, kurie išbandė atskiras narkotines medžiagas arba jie neprisipažįsta tai darę.

Tuo pačiu mes apklausėme ar moksleiviai norėtų išbandyti narkotikų pav. jei pasitaikytų tokia galimybė. Atsakymai parodė, kad norinčiųjų pabandyti narkotikų ar abejojančių moksleivių yra nemažas procentas. 17,25% Kupiškio vid. m-kloje besimokančių moksleivių ir 13,5% apklaustų vilniečių norėtų išbandyti narkotikų. 52,8% kupiškiečių ir 45,7% vilniečių neapsisprendę neturi tvirtos nuomonės apie narkotikų pabandymą, o tai kelia didelį nerimą. Visose amžiaus grupėse ir abiejose tirtose mokyklose nežymiai daugiau mergaičių, kurios norėtų pabandyti narkotikų nei berniukų. Kupiškio vid. m-kloje norinčių pabandyti narkotikų didžiausias procentas yra 17-18 m. amžiaus grupėje (6,25% merginų ir 3,1% vaikinų). Vilniaus gimnazijoje daugiausiai yra merginų norinčių pabandyti narkotikų 15-16 m. amžiaus grupėje (3,5%) o vaikinų – 17-18 m. amžiaus grupėje (5,3%).

Abiejose tirtose mokyklose 13-14 m. ir 15-16 m. amžiaus grupėse yra didžiausias procentas merginų, kurios neturi tvirtos nuomonės apie narkotikų pabandymą, 17-18 m. amžiaus grupėje net 14% vaikinų, jei jiems kas nors pasiūlytų išbandyti narkotikų dar pagalvotų apie tai. Tai kelia ypač didžiulį nerimą atkreipiant dėmesį į tai, kad didelis procentas apklaustųjų turi draugų, kurie jau vartoja narkotikus, vilniečiai draugų vartojančių narkotines medžiagas turi daugiau nei Kupiškio vid. m-klos moksleiviai. Ypač daug (21,4%) 15-16 m. amžiaus grupėje vilniečių mergaičių turi draugų vartojančių narkotikus.

Moksleiviams buvo pateiktas klausimas "Kokias jie žino narkotines medžiagas?" Moksleiviai nurodė įvairias narkotines medžiagas, bet raminančiųjų ir migdomųjų vaistų, kuriuos jie vartoja be gydytojo nurodymo nepaminėjo. Tuo tarpu 24,5% Kupiškio vidurinės mokyklos ir 23,7% Vilniaus gimnazijos moksleivių nurodė, kad vartoja šiuos vaistus be gydytojo nurodymo.

A. G. Davidavičienės tyrimų duomenimis, 14,6% moksleivių vartoja raminančiuosius ar migdomuosius vaistus be gydytojo nurodymo/2/.

Atskirose mūsų tirtose amžiaus grupėse Kupiškio mokykloje yra 15 (31%, Vilniaus gimnazijoje – 16-30%. Vilniaus gimnazijoje moksleivių vartojusių vaistus be gydytojo paskyrimo yra 23,7%. Atskirose amžiaus grupėse 16-30%.

Abiejose tirtose mokyklose vyresniųjų amžiaus grupių moksleiviai daugiau vartoja raminančiųjų ar migdomųjų vaistų nei jaunesnieji moksleiviai ($p<0,001$). Skirtumų tarp lyčių vartojant vaistus neišryškėja.

Daugelyje šalių, ypač Europos, mokyklose nėra atskiros sveikatos disciplinos. Sveikatos ugdymo klausimai integruojami į kitų mokomųjų dalykų programas ir turinį. Lietuvoje bendrojo lavinimo mokyklų naujose programose sveikatos ugdymo kursas išskirtas prie integruojamųjų dalykų.

Tačiau reikėtų atskiro sveikatos kurso, kur moksleiviai susipažintų su konkrečiomis ir aktualiomis sveikatos problemomis, fiziologiniais, bei socialiniais veiksniais, kurie turi poveikį moksleivių žalingų įpročių atsiradimui. Turi išsiugdyti teisingą požiūrį į sveiką gyvenseną, gauti konkrečių žinių ir praktinių įgūdžių, kurie formuotų sveiką žmogaus gyvenimo būdą.

Išvados

Anketinės apklausos duomenys parodė, kad žalingų įpročių paplitimas tarp Vilniaus "Gabijos" gimnazijos moksleivių ir Kupiškio L. Stuokos-Gucevičiaus vidurinės mokyklos moksleivių nesiskiria. Abiejose tirtose mokyklose narkotines medžiagas išbandę tik pavieniai moksleiviai.

Visose amžiaus grupėse abiejose tirtose mokyklose yra moksleivių turinčių draugų, kurie vartoja narkotines medžiagas. Ypač daug jų turi 13-14 m. ir 15-16 m. amžiaus grupės moksleiviai, o šiose amžiaus grupėse didelę įtaką turi bendraamžiai.

23,7% Vilniaus "Gabijos" gimnazijos ir 24,5% Kupiškio L. Stuokos-Gucevičiaus vidurinės mokyklos moksleivių vartoja raminančiuosius ar migdomuosius vaistus be gydytojo nurodymo. Vyresnėse amžiaus grupėse tokių moksleivių yra daugiau nei jaunesnėse.

Literatūra

1. Davidavičienė A. G. Sveikos gyvensenos įtvirtinimas mokyklose (tyrimų medžiaga). Vilnius: Pedagogikos institutas, 1996. – 116 p.
2. Davidavičienė A. G. Visuminis požiūris į moksleivių sveikatą:Sveikatos tyrimų duomenimis//Švietimo naujovės. -Vilnius:Leidybos centras, 1996. - P. 22-32.
3. Lietuvos moksleivija ir studentija. Lietuvos statistikos departamentas, 1995. - 92.
4. Mikalkevičius A., Kurtinaitis A. Toksikomanijos ir narkomanijos klinikiniai aspektai. -Vilnius: Pradai, 1997. - 77 p.
5. Zaborskis A., Žemaitienė N., Šumskas L. ir kt. Moksleivių gyvenimo būdas ir sveikata. // PSO 1994m. tarptautinės moksleivių apklausos rezultatai. Vilnius, 1996. - 124 p.

Individualiųjų programų įvertinimas: ar moksleiviams teikiamos žinios tampa gebėjimais bei vertybinėmis nuostatomis?

Virginija Šidlauskienė

Šiaulių universitetas
P. Višinskio g. 25, LT-5400 Šiauliai

Dešimti metai reformuojama Lietuvos bendrojo lavinimo mokykla, o jos kontekste savitą raidos viziją plėtoja darbų ir buities kultūros pedagogai. Taikoma nauja darbinio (technologinio) ugdymo koncepcija, patvirtintos dalyko bendrosios programos, kurios nėra lygintinos su buvusiomis darbinio mokymo programomis, visapusiškai aptariami ugdymo pasiekimų standartų projektai. Mokymą perorientuojant į ugdymą, tradicinė (klasikinė, neaktyvinanti, besiremianti reprodukavimu) didaktika atgyvena ir palaipsniui diegiama šiuolaikiška interpretacinė didaktika, kurios pagrindas konstruktyvizmas. Vienas iš šiuolaikiškosios didaktikos naujumų – bendrosios programos plėtotė, kurios rezultatas individualioji programa, sudaryta įvertinus jau turimas moksleivių žinias, patirtį, jų lūkesčius, interesus, regiono, mokyklos, bendruomenės tikslus, mokymo materialinę bazę, mokytojo profesinę kvalifikaciją bei siekio tobulinti savo pedagoginę veiklą.

Parengta individualiosios programos sudarymo metodika (10, 11), metodinės rekomendacijos (7).

Šiandien atėjo laikas tartis kaip įvertinsime individualiąsias programas, nes kiek mokytojų, tiek programų, kiek programų, tiek nuomonių, atitinkamų pedagoginių technologijų, nederinama ŠU, VPU, LPKI, PI veikla. Nežiūrint jų įvairovės, mūsų valstybė, vadovaujantis švietimą reglamentuojančiais teisiniais dokumentais (LR švietimo įstatymas, LR lyčių lygių galimybių įstatymas, vietimo reformos antrojo etapo prioritetai) visos respublikos mokyklos atsako už "valstybės nustatytų švietimo standartų įgyvendinimą", t. y. privalome imtis atsakomybės už darbų ir buities kultūros žinių, mokėjimų, įgūdžių ir gebėjimų kokybės lygį bei pageidautinas vertybines nuostatas. Kokybiška individuali programa turėtų numatyti pedagoginės veiklos pobūdį lemiančias prielaidas, apgalvoti bendrą mokytojų – mokinių veiklą, parinkti mokymo būdus, priemones, aktyvaus mokymosi ir išmokimo situacijas, kad išmokytume vaikus mokytis tinkamiausiais būdais ir šiuo laiduotume mokinio(-ės) kilimą nuo žemesnės pažinimo pakopos link aukštesnės. Moksleiviams mokymasis – darbinės veiklos pagrindinių sričių veiklos būdų įsisąmoninimas ir įsitvirtinimas. Jo rezultatas – išmokimas, t. y. žinių, įgūdžių, mokėjimų,

gebėjimų taikymas praktikoje naujose situacijose. Aukščiausia išmokimo pakopa laikoma ta, kurioje įgūdžiai virsta moksleivio elgesiu.

Šiame straipsnyje noriu diskutuoti, kaip metodologiškai pagrįstai galėtume įvertinti individualias programas, kurias laiduotų pagrindinių ugdymo tikslų pasiekimą, o svarbiausia, kad tai ką moksleiviai išmoksta, taptų jų nuosavybe, neatskiriama jų asmens dalimi. Pastarosios ateityje lems tikslingą žmogaus psichinės ir fizinės veiklos arba elgesio kitimą esnt tai pačiai situacijai. Elgesio kitimas atsiranda per ankstesnę veiklą ir elgesį.

Pažvelkime, kokia reali šiandieninė situacija. Pavyzdžiui mitybos sritis turėtų padėti moksleiviams suprasti maisto ir valgymo vietą žmogaus gyvenime, suvokti mitybos reikšmę žmogaus sveikatai, bei jos stiprinimui, laikytis sveikos mitybos režimo ir t. t. (panašūs tikslai dominavo "Kulinarijos darbų" skyriuje sovietiniu laikmečiu). O dabar pasidomėkime, koks mūsų darbų ir buities kultūros mokytojų triūso rezultatas, t. y. kokia reali mitybos žinių įtaka moksleivių maitinimosi įpročiams. 1998m. Lietuvos mitybos specialistai baigė šalies gyventojų mitybos įpročių tyrimą, kuris buvo atliktas pagal Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) reikalavimus. Nustatytos sekančios moksleivių mitybos įpročių tendencijos:

- yra vaikų, kurie niekada nepusryčiauja, nevalgo namuose pietų ir vakarienės, mokykloje nevalgo karšto maisto; dažnai geria putojančius gėrimus, valgo saldumynus; tik ketvirtadalis valgo žalias daržoves, mažai valgoma vaisių, sūrių, geriama pieno; yra vaikų, kurie visai nevalgo žalių daržovių, sviesto, sūrio, juodos duonos, negeria pieno ar sūrio (pagal A. G. Davidavičienės tyrimus). Pokalbiuose vaikai (2) pažymi, jog supranta, kad nesimaitina sveikai, siūlo keisti maitinimą mokykloje, bet jiems kyla nemažai problemų, kadangi tėvai laikosi konservatyvių, tradicinių maitinimosi šeimoje tradicijų (R. Šlimienė, V. Šidlauskienė) (12);
- netaisyklingas mitybos ir gyvensenos įpročiai susiję su kraujo cholesterolio lygiu ir širdies kraujagyslių ligų rizika vėlesniame amžiuje (6);
- 8-9 metų amžiaus vaikų grupėje pastebimas didžiausias neprivalgančių, išsekusiųjų procentas (9);
- daugelyje mokyklų mokinių maitinimas prastai organizuotas, naudojamos tarybinių laikų receptūros, kalkuliacija, o maisto produktų rinka iš esmės pasikeitus, maistas nekokybiškas, brangus (8, 9).

Prof. E. Grinienės išsamūs moksleivių tyrimai rodo, kad tiek penktokės, tiek dešimtokės sveikatą laiko svarbiausia žmogaus gyvenime, bet 31,5% apklaustųjų mėgo kramsnoti bet kuriuo dienos metu kasdien. Tarp mergaičių bei berniukų populiaresni iš nesveikos mitybos produktų buvo saldumynai bei rūkyta dešra, bulvių traškučiai, mėsainiai, keptos dešrelės. Sveiko ir nesveiko maisto vartojimas kasdien nepriklausė nuo šeimos materialinio statuso: turtingų, vidutinių ir netur-

tingų. Visų trijų lygių turtingumo šeimos taip pat mažai vartoja vaisių ir daržovių, mėgaujasi traškučiais, saldumynais (3). **Profesorė E. Grinienė įsitikinusi, jog mūsų mokykloje suteikiama labai mažai žinių apie mitybą**.

V. Juškelienės, N. Dailidienės tyrimai parodė, kad paauglių tarpe dažniau nesiseka mokytis tiems, kuriems trūksta lėšų pavalgyti ir savoms išlaidoms. 6% apklaustų aštuntokų ir devintokų mano, kad jų šeimose trūksta pinigų pavalgyti. Į klausimą apie lėšų geresniam maistui, drabužiams, savoms išlaidoms trūkumą pažymėjo daugiau nei 50% paauglių (4).

R. Praškuvienės, V. Zlatkuvienės. M. Černiauskienės tirti moksleiviai pripažįsta, kad geri mitybos įpročiai padeda išlikti sveikiems, tačiau nemaža dalis nesilaiko sveikos mitybos normų (8).

R. Šlimienės, V. Šidlauskienės moksleivių, jų tėvų, mokytojų bei mokyklų darbuotojų mitybos tyrime nustatyta, kad maitinimasi netinkamai. Vos geriau maitinasi mokytojai, blogiausiai – moksleiviai. Susirūpinimą kelia ne tik netinkama respondentų mityba, bet ir pats požiūris į mitybos esmę išaiškėjus mitybos netinkamumui. Tik 36% moksleivių, 28% mokytojų, 22% tėvų ir 11% valgyklos darbuotojų nusprendė keisti savo mitybą. Nesveika mityba labiau paplitusi kaime (12). 1994 – 1996 metų Respublikinio mitybos centro duomenimis Lietuvos 8-10 metų moksleiviai išgeria 6 kartus mažiau pieno, suvalgo 3 kartus mažiau uogų ir daržovių nei rekomenduojama. Moksleiviai su maistu gauna tik pusę (apie 50 mikrogramų) reikiamo paros jodo kiekio.

Pradeda plisti anoreksija – paauglių liga, didėja sergančių tuberkulioze, per 50% moksleivių turi sveikatos problemų: 20% regos, 9% kalbos, 14% laikysenos sutrikimų, 80% kamuoja nuovargis, galvos skausmas; 45% mergaičių ir 31% berniukų vartoja vaistų nuo galvos skausmo, 31% nuo pilvo, 19% nuo skrandžio skausmo. Moksleiviai nenoriai lanko mokyklą: 25% bijo mokytojų, 33% - bendraamžių, 24% nepatenkinti gyvenimu, 17,5% jaučiasi vieniši (5).

Turime pripažinti, kad mitybos teorinės žinios nevirsta moksleivių įsitikinimais, o vėliau nesikeičia maitinimosi įpročiai. Vadinasi, laikas įvertinti, t. y. ne tik nustatyti moksleivių darbą ir buities kultūros žinių, įgūdžių prieaugį, vertinant pažymiu kokybinę moksleivio(-ės) mokymosi rezultatų pakopą (minimalią, pagrindinę, aukštesniąją), bet drauge nustatyti, kas yra gera ir negera, teisinga ir neteisinga individualioje programoje bei kaip ją toliau tobulinti, kaip rekomenduoti sau, programos autoriui (autorių grupei), tolesnius korekcinius sprendimus ir veiksmus.

Tuo tikslu apžvelkime pasaulio, kuriame seniai vykdoma plėtotė (sklaida ar vystomasis darbas = developmental work), įvertinimo, kaip pažinimo proceso traktavimą. Peržvelgus literatūrą, ugdymo įvertinimo teorijas galime sugrupuoti į šešias kategorijas: 1. **Orientuotas į ugdymo tikslų**, pagal esamą bendrąją programą, **pasiekimą**. Čia svarbiausia aiškiai nurodyti siekį, ketinimą, galutinį mokinio veiklos (paži-

nimo, mokymosi ir išmokimo) rezultatą, t. y. ką norime, kad mokiniai žinotų ir sugebėtų atlikti pasibaigus sričiai ar visam kursui; kokioms sąlygoms esant tai bus atliekama bei nurodomi priimtini atlikimo lygiai (Mager, Hopkins, Stanley, Sax, Guba, Lincoln, Talmage ir kt.). Mokytojai, įvertindami savo individualiąją programą (IP) pagrindinį dėmesį skiria iškeltų tikslų bei uždavinių pasiekimui nustatyti, remdamiesi moksleivių, jų tėvų, mokyklos (regiono) atsiliepimais, t. y. kurie tikslai gerai tiko, kurių pasiekti buvo sunkiau, kodėl. Tam būtina surinkti informaciją apie tai, kokį poveikį turėjo ugdymo tikslai, kaip jie paveikė mokinius ir juos supančius žmones, vėliau duomenys diskutuojami, analizuojami ir interpretuojami, sudaroma nuomonė bei prieinama nuomonės, ką reikia programoje keisti, gali būti pateikiamos rekomendacijos atskiriems mokiniams, kitų dalykų mokytojams. Tuo būdu įvertinant IP mokytojams svarbu žinoti pažinimo, psichomotorinės (judėjimo), jutiminės (percepcinės) ir emocinės (afektinės) sričių tikslus, kurie išdėstyti tokia tvarka: nuo žemesniųjų (paprastesniųjų) veiklos lygmenų pereinama prie aukštesniųjų (sudėtingesniųjų). Didžiai daliai dalykininkų svarbiausi tikslai kognityviniai, tuo tarpu darbų ir buities kultūros mokytojai jie visi lygiaverčiai. Remiantis emocijomis, vaizduote, asociacijomis, jausmais galime sudaryti vaikams kūrybinę atmosferą.

Manome, kad mokytojui labai svarbu suformuluoti mokymo tikslus. “Mokymo tikslai yra formuluotės, sakančios, ką mokytojas ketina keisti mokiniuose”(1,63). Vadybiniu požiūriu, kiekvienam žmogui bet kurioje veiklos srityje informacinių technologijų amžiuje būtini tikslingesni veiksmai. Aiškiai apibrėžus tikslus, bus aišku, kuria kryptimi veikti. Tikslai padeda išsiaiškinti, ko reikia mokyti ir ką mokiniai turėtų išmokti. Mokymo tikslų paskirtis yra **aiškiai perteikti mokiniams mokytojo tikslus ir padėti jam įvertinti mokinių pažangą**. Pagal Gronlundo būdą, pirma formuluojame bendresnį tikslą, po to jį tiksliname, skaidydami į konkretesnius tikslus, o pastaruosius dar smulkiname, pagal standarto reikalavimus, į pamokų uždavinius.

Pagal tai, kad ugdymo procese vyksta mokymas, pažinimas, lavinant vaikų mąstymą, psichomotoriką, percepciją ir emocijas išskiriamos keturios tikslų sritys, kurios padeda sudaryti testą, pasirinkti apklausos strategiją (žr. į lenteles).

Antrasis programų įvertinimo būdas – **vadybinis**, kuris būtinas švietimo vadovams, administratoriams, strategams, kad jie, surinkę įvertinamąją informaciją priimtų tinkamus sprendimus (Stufflebeam. Alkin, Bernard, Mann, Harris, Braybrooke, Lindblom ir kt.). Stufflebeam ir Shinkfield (1985) švietimo vadovams parengė edukacinio įvertinimo sekančią schemą:

- konteksto įvertinimas,
- įvertinimo indėlis tolesnei programos plėtotei (sklaidai),
- įvertinimo procesas,
- įvertinimo produktas (14).

Tikslų lygiai	Pažinimo (kognityvinė) sritis, Bloom, Furst, Masia, Krathwohl	Sąvokos, padedančios formuluoti tikslus	Pavyzdžiai
1	ŽINOJIMAS (ŽINIOS)	Skaičiuoti, apibūdinti, apibrėžti, atpažinti, atsiminti, išvardinti, priskirti kuriai nors grupei, nustatyti, padėti atsiminti, pavadinti, nurodyti, pasakyti, skaityti, kartoti, užrašyti, dėstyti, atpažinti, cituoti, formuluoti, atkurti, nurodyti, išdėstyti lentelėje, diagramoje.	Išvardinti* pagrindines maisto medžiagas.
2	SUPRATIMAS (SUVOKIMAS)	Apibrėžti savais žodžiais, pateikti savo pavyzdžius, grupuoti, lyginti, priešpastatyti, pakeisti, aprašyti, suskirstyti, diskutuoti, išskirti, įvertinti, išplėsti, išreikšti, iliustruoti, interpretuoti, nustatyti, numatyti, atpažinti, apžvelgti, pateikti ataskaitą, apibendrinimą, papasakoti.	Numatyti, kas įvyks, jei paaugliui(-ei) pastoviai trūks vitaminų.
3	TAIKYMAS	Pritaikyti kitose situacijose, apskaičiuoti, išrinkti, klasifikuoti, užbaigti, sudaryti, įrodyti, taikyti, tyrinėti, iliustruoti, atlikti, panaudoti, išaiškinti, vartoti.	Nustatyti sau tinkamą dietą, atsižvelgiant į gyvenimo būdą bei sveikatos stovį.
4	ANALIZĖ	Nagrinėti, diskutuoti, nustatyti, surasti, išskirstyti, analizuoti, paaiškinti, apibendrinti, klasifikuoti, padaryti išvadas, tvarkyti, sudaryti, atrinkti, pertvarkyti, apibendrinti.	Pateikti pasirinktos dietos pavyzdžius, spėlioti jos pasekmes.
5	SINTEZĖ	Išdėstyti, derinti, sudarinėti, sugalvoti, kurti, planuoti, vystyti, formuoti, apibendrinti, sujungti, sisteminti, siūlyti, apibūdinti.	Sukurti savo originalų mitybos modelį (naują valgį). Gali pagrįsti virškinimą organizme biocheminiais, fiziniais procesais. Siūlo naujas idėjas, kuria projektus, integruodami skirtingų dalykų žinias ir gebėjimus.
6	ĮVERTINIMAS	Įvertinti, apskaičiuoti, recenzuoti, sugretinti, reziumuoti, pažymėti, nuspręsti, nustatyti, rūšiuoti, padaryti išvadą, klasifikuoti, numatyti, vertinti, rekomenduoti, atrinkti.	Kiekybiniu ir kokybiniu požiūriu įvertinti šeimos (mokyklos bendruomenės ar kitos visuomenės grupės) mitybos privalumus ir trūkumus, juos pagrįsti, sudaryti maitinimosi patobulintą planą. Pati (pats) vertina savo mokymosi rezultatus, gebėjimą bendrauti, vertina savo ir kitų iškeltas idėjas.

Tikslų lygiai	Psichomotorinė (judėjimo)sritis, Simpson, Kibler, Barker, Miles	Pavyzdžiai
1	REFLEKSYVIEJI JUDESIAI. Mokinių nevalingi veiksmai, reaguojant klausos, regos, lytėjimo, skonio, kvapo juslėmis, atsakant atitinkamų raumenų reakcija.	Juslėmis priimti informaciją, apmąstyti ir sudėlioti visus darbinius judesius paeiliui, kad darbinis veiksmas būtų teisingai atliktas.
2	PAGRINDINIŲ JUDESIŲ RINKINYS reiškia, mokinio pilną emocinį, protinį ir fizinį pasirengimą atlikti darbinę užduotį.	Užimti tinkamą pozą, teisingai laikyti įrankį bei įsidėmėti darbinių judesių seką.
3	ATSAKAS – pavieniai darbiniai judesiai vadovaujant mokytojui; moksleiviai mėgdžioja mokytojo demonstruojamus judesius bei veiksmus, darydami daug klaidų. Judesiai, veiksmai kartojami ir treniruojami jungiami į darbines operacijas. Dirbiniai grubūs, nedailūs, neišbaigti, su trūkumais.	Mezginio, nėrinio bandinio 20cm×20cm, 25cm×25cm mezgimas, nėrimas. **
4	MECHANIKUMAS – pjaustymo, mezgimo, kočiojimo ir kt. veiksmai, operacijos tampa įprastais, be įpatingos įtampos, nuolatiniais mokėjimais.	Mokinys demonstruoja pradinį mokėjimą išnerti pirmą kilpą ar įgudimą apmesti akis ant virbalų.
5	SUDĖTINGI JUDESIAI – treniruodamiesi ilgesnį laiką mokiniai išmoksta, įgunda ir sugeba atlikti sudėtingesnius veiksmus. Darbas atliekamas sklandžiai, be klaidų, kokybiškai. Užduotį mokiniai atlieka nesvyruodami, automatiškai, sparčiai, tiksliai ir teisingai.	Suformuoti ir papuošti tortą.
6	TAIKYMAS – darbinių judesių, veiksmų, darbo būdų, operacijų keitimas, perdirbimas, tobulinimas naujoje situacijoje.	Suformuoti nematytos formos tortą.
7	Naujų darbo būdų, veiksmų, operacijų KŪRIMAS.	

Tikslų lygiai	Percepcinė*** (jutiminė) sritis, Hooker, Moore, Williams	Pavyzdžiai
1	PAJAUTIMAS (POJŪTIS)	Tešlos minkštumo nustatymas, liečiant rankomis.
2	Išvaizdos, išorės, vaizdo piešinio, brėžinio suvokimas.	Mokėti atskirti šiaudeliais ir lazdelėmis supjaustytas daržoves.
3	Simbolių, ženklų, instrukcijų supratimas.	Sugebėti paaiškinti kaip savarankiškai dirbti, naudojantis receptu.
4	Esmės suvokimas	Pademonstruoti kaip nustatyti ar kepinys jau iškepė.
5	Jutiminė veikla	Sukurti naujo skonio ir aromato arbatą (prieskonių mišinį, įdarą ir pan.).

* tikslų formuluotės, naudojant veiksmažodį

** tikslas formuluojamas, naudojant daiktavardį

*** Percepcija (lot. perceptio)- tiesioginis objektyvios tikrovės suvokimas, atspindėjimas jutimo organais.

Alkin (1969) modelis apima penkis įvertinimo tipus:

- sisteminį vertinimą (kuris panašus į konteksto įvertinimą),
- programų planavimą,
- programų įdiegimą,
- programų tobulinimą,
- programų sertifikavimą (13).

Kokie bebūtų programų įvertinimo modeliai, vartojami monitoringe, visiems jiems būtinas sistemingumas bei atskaitingumas (būtinumas viešai supažindinti visuomenę bei atsižvelgti į jos poreikius ir reikalavimus).

Trečiasis įvertinimo būdas – pačių **švietimo vartotojų (ugdytinių, pedagogų)** programų, standartų, mokymo priemonių, metodinių knygų rango, programų vertinimas (Scriven, Morrisett, Stevens, Tyler, Klein, Eash). Sanders (1974), Tallmadge (1977) pasiūlė programas ir kitus naujus ugdymo edukacinius produktus įvertinti valstybinėms agentūroms ir nepriklausomų vartotojų grupėms ir informuoti visuomenę apie gautus rezultatus. Respondentams buvo parengtos standartinės formos, kurias reikia užpildyti, paskui pagal Sanders (1974) metodinius pasiūlymus įvertinami naujo edukacinio produkto keturi pagrindiniai komponentai:

- ugdomasis (mokomasis, lavinamasis, auklėjamasis) poveikis,
- turinys,
- perkeliamumas,
- produktyvumas.

Apie kiekvieną komponentą renkama informacija, kuri vėliau skelbiama.

Ketvirtasis įvertinimo būdas – **ekspertinis**, kuomet nepriklausomų profesionalų ekspertų grupė padaro išvadas apie ugdymo produkto kokybinius siekius.

Penktasis įvertinimo būdas – **oponentinis**, kuomet ugdymo produktą vertina konkurentai, varžovai, turintys kitokius požiūrius ar traktavimus.

Šeštasis įvertinimo būdas – **natūralistinis**, orientuotas į kurią nors visuomenės grupę, pavyzdžiui kavinių savininkams, medikams ir pan. Žmonės natūraliai klausinėjami, įtraukiami į pokalbį, kuriame pagrindinį dėmesį kreipiame vertybių, kriterijų, poreikių ir faktų nustatymui, kurie bus panaudoti ugdymo įvertinimui.

Pasaulyje visapusiškam kokybiškam edukaciniam įvertinimui kompleksiškai vartojami visi šeši būdai, kurie visais aspektais leidžia įvertinti individualiąją programą ir ją toliau plėtoti, nes tai laiduoja ne retorinį žinių įgyjimą, bet įtakoja moksleivių patirtį bei keičia jų elgesį įvairiose gyvenimo situacijose.

Literatūra

1. Richard I. Arends. Mokome mokyti. - V., 1998.
2. Davidavičienė A. G. Sveikos gyvensenos įtvirtinimas mokykloje. –V., 1996.

3. Grinienė E. Šiaulių miesto mergaičių maitinimosi ypatumai// Jaunuolės socializacija: šeima ir mokykla. – ., 1998, p. 30-36.
4. Juškelienė V., Dailidienė N. Socialinė aplinka ir moksleivių savijauta// Lietuvos mokyklai – 600 metų. –V., 1997, Nr. 1.
5. Moksleivių gyvenimo būdas ir sveikata. –V., 1996.
6. Olechovič M. Moksleivių mitybos įpročiai ir cholesterolis// Informacinis leidinys. –1998, Nr. 36-37, p. 15.
7. Pacevičiūtė A., Galkauskas J. K., Žebrauskienė Z. Pagrindinės mokyklos darbų ir buities kultūros bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų metodiniai komentarai// Informacinis leidinys, Nr. 24-26.
8. Proškuvienė R., Zlatkuvienė V., Černiauskienė M. Mokyklinio amžiaus vaikų sveikata// Lietuvos mokykla: praeitis, dabartis, ateitis. –Klaipėda, 1997.
9. Proškuvienė R. Pradinukų ugdymo higieninės problemos// Vaikų sveikatos ugdymas. –Klaipėda, 1997, p. 21.
10. Šidlauskienė V. Bendrosios programos plėtotė// Mokykla. –1997, Nr. 7, p. 8-11.
11. Šidlauskienė V., Urbietis P. Bendrosios programos plėtotė: individualioji programa. –Š., 1997.
12. limienė R. Mitybos žinių įtaka moksleivių maitinimosi įpročiams. Magistro darbas. –Š., 1999.
13. Alkin, M. C. (1969) Evaluation theory development. Evaluation Comment, 2,2-7. Also excerpted in B. R. Worthen, J. R. Sanders (1973), Educational Evaluation: Theory and Practise. Belmont, CA: Wadsworth.
14. Stufelebeam, D. L., Shinkfield, A. J. (1985). Systematic evaluation. Boston: Kluwer – Nijhoff.

Mokinių motyvacijos kėlimo metodai darbų pamokose

Povilas Veteris

Prienų "Ąžuolo" vidurinė mokykla
Kęstučio g. 45, Prienai

Lietuvos tradicinėje mokykloje susiformavusi nuostata, kad darbų dalykas neįeina į pagrindinių dalykų grupę – darbų egzamino nėra, ši disciplina nereikalinga stojant į aukštesnę mokyklą, mokinių negąsdina darbų dalyko žinių spragos. Mokiniams nepalieka įspūdžio pasakymai, kad ateityje jie pasiges teorinių darbų disciplinos žinių ir praktinių įgūdžių. Taigi darbų mokytojui tenka dirbti su neturinčiais motyvacijos mokiniais.

Todėl manau, kad vienas iš pagrindinių darbų mokytojo veiklos uždavinių – sužadinti mokinių susidomėjimą šiuo dalyku. Tai galima pasiekti tik taikant įvairius mokinių motyvacijos kėlimo metodus. Savo praktikoje naudoju keletą šių metodų, davusių puikių rezultatų.

Paprastai mokiniai ateina į klasę, kur aplinką būna paruošęs mokytojas. Mokiniams pasiūliau *patiems dalyvauti kuriant darbų kabineto interjerą*. Į šį procesą įsijungė visų darbus besimokančių klasių berniukai ir mergaitės. Techninių darbų kabinetuose devintų klasių berniukai atliko remontą. Ypač aktyviai mokiniai įsitraukė į *darbo ir buities muziejaus kūrimą*- jų suneštais senais daiktais pasipuošė medžio apdirbimo kabineto sienos.

Dabar malonu girdėti, kai atėję mokiniai sako: "kaip gražu, kaip gera, kaip jauku". Ant sienų išeksponuoti seni daiktai suteikia kabinetui jaukumo, žadina mokinių kūrybinius ieškojimus, be to, tai ir puiki vaizdinė priemonė, perteikiant žinias apie buties darbų istoriją, darbo įrankių tobulėjimą, gamybinės technologijos raidą.

Kitame – geležies apdirbimo kabinete – veikia *atnaujinama moksleivių dirbtuvių ekspozicija*, kuri tapo lyg "atrąja" klasės muziejaus sale. Į šią ekspoziciją kiekvienais metais atrenkami geriausi mokinių darbai.

Didelę reikšmę mokiniams turi įžymių *meistrų, menininkų darbų parodų lankymas*, moksleiviai tiesiog pastebimai užsiplieskia noru padaryti " ką nors tokio".

Moksleiviams sudariau galimybę *pasirinkti kokį dirbinį daryti*. Savo pasirinktam dirbiniui jie atiduoda visą energiją ir, kai jį baigia, patiria didesnį pasitenkinimą, nei būtų padarę dirbinį pagal mano nurodymą.

Pavasarį ir rudenį mūsų mokyklos mokiniai dalyvauja miesto tvarkymo darbuose. Šių darbų metu jie prirenka ne mažai medienos, taigi mokiniai *savo dirbiniams žaliavą ruošia patys* todėl naudoja ją atsakingai.

Mokiniai savo darbų kursą pradeda nuo to, kad kiekvienas pasigamina sau *asmeninį darbo įrankį* – peilį raižymui. Šį darbą atlieka su ypatingu kruopštumu ir išpuošia su meile. Žinoma, dirbti savo gamybos įrankiu maloniau nei su svetimu.

Manau, kad mokinių motyvacijai reikšmingas *darbo įrankių*, kuriais jie dirba, *dizainas.* Tai pastebėjęs pradėjau specialiai puošti įvairiais simboliais, ornamentais ir ypač kruopščiai gaminti naujus darbo įrankius ar jų medines dalis.

Moksleivių aktyvumo ir praktinės veiklos skatinimui naudoju metodą, kurį pavadinau "*Intrigos*" metodu. Jo esmė: mokiniams bebaigiant užduotį, jų akivaizdoje pagaminu naują dirbinį, kurį planuoju užduoti vėliau. Pastebėjau, kad mokiniai taip susidomi šiuo mano darbu, jog stengiasi kuo greičiau baigti savąjį darbą ir tiesiog prašo leidimo pradėti daryti naująjį dirbinį - tą, kurį aš padariau. Šis metodas tikrai labai efektyvus. Tokiu būdu mokiniai padarė raižymo peilius, menteles sviestui tepti, menteles kepimui, verpstes, šaukštus ir t. t.

Moksleivių motyvacijai sužadinti puikiai pritaikomas *pasakų metodas*. Pastebėjau, kad pasakos įkvepia mokinius darbui, juos skatina veikti, kurti ir, kas ypač svarbu darbų pamokoms, žadina kūrybinę drąsą, ugdo pasitikėjimą savimi ir savo ateitimi. Darbą pamokose pasakos suteikia peno vaizduotei, žadina jausmus, suteikia žinių apie įvairių kraštų gamtą, skirtingų šalių ir laikų tradicijas, papročius, atskleidžia požiūrį į darbą. Tam puikiai tinka knyga "Trys geri meistrai" – tai įvairių tautų pasakos apie darbą. Pasakas pasirenku atsižvelgiant į tai, kokių tikslų siekiu. Pvz.: siekdamas suteikti žinių apie įvairių medžių ypatybes, naudoju Eugenijos Šimkūnaitės pasakas "Girios medeliai, žali žaliuonėliai", siekdamas paskatinti mokinius darbui seku istorines pasakas, padavimus, trumpas pamokančias istorijas. Yra puikių pasakų mokinių dosnumui ugdyti (pvz.: kinų liaudies pasaka "Gelotonasis gandras"), žmonių santykių su daiktais tobulinimui – "Nugirstas pašnekesys" (latvių rašytoja Ana Saksė) - atsakomybei už daiktus ugdyti. Be to, įvairiose situacijose galiu sukurti pasaką ir pats, pvz.: siekdamas padrąsinti mergaites, sukūriau pasaką apie meistro dukterį.

Mokinių sudominimui ir žinių įtvirtinimui puikiai galima panaudoti mįsles. Mįslėse labai koncentruotai išdėstytos žinios apie įvairias buities daiktų, įrankių, medžiagų ypatybes, pvz.: "Kuo daugiau praustas, tuo raudonesnis" – (Juodalksnis), "Atsikelt pavėlavau, užmigti pasiskubinau" – (Uosis).

Žinių įtvirtinimui labai sėkmingai panaudojau dar vieną iš metodų – *žaidimą.* Lenktyniavimas, pvz.: surašyti "Kas daugiau žino medžių rūšių", "Kas daugiau žino vieno medžio ypatybių". Vaikus labai domina ir daug naudos duoda žaidimas populiaraus TV žaidimo "Taip ir Ne" principu, kai užduodami klausimus mokiniai turi nustatyti medžio rūšį, darbo įrankį, namų apyvokos daiktą

Mokinių tobulėjimą ir aktyvumą skatina dar vienas įdomus ugdymo metodas "*Mokymas vertinant*". Čia naudoju įprastą dešimtbalę pažymių sistemą. Kai mokinys mano, kad jau pabaigė darbą, aš pasakau, kokiu pažymiu jo darbą galiu įvertinti ir taip pat nurodau trūkumus, kuriuos pataisęs mokinys gauna aukštesnį pažymį. Taigi mokinys turi laisvą pasirinkimą.

Manau, kad visi mano naudojami motyvacijos kėlimo metodai įgalina ugdyti mąstantį, nebijantį problemų, pajėgų savo intelektu ir rankomis kurti ir kokybiškai keisti aplinką asmenį.

Turinys

Regina Bačytė
Mokausi rankdarbių 3
Kęstutis Bakutis
Lietuvių liaudies muzikos instrumentų gamyba mokykloje 5
Dalia Bazarienė, Severina Minkevičienė
Tautinio savitumo problemos ugdymo turinio kaitoje 8
Aurelija Buračienė
Vertybinio ugdymo kokybinis standartizavimas 11
Rūta Dačiulytė
Užduočių sistemos svarba savarankiškumo ugdymui 15
Danutė Gabriūnienė
Darbų ir buities kultūros proceso tobulinimas 19
Vida Gnedojienė
Darbų ir buities kultūros integruotas mokymas IX–X klasėse.
Baltų mitologinės dievybės 20
Daiva Ivaškevičienė
Aktyviųjų ugdymo metodų pritaikymas, mokant mitybos teorijos 23
Lina Kaminskaitė
Neprofesionalų estetinio ugdymo problema šiuolaikinėse Lietuvos
švietimo įstaigose 25
Laima Kantakevičienė
Vilnonių siūlų dažymas grybais (danų patirtis) 29
Loreta Ladygienė
Žaislų, turinčių skritulio ir rutulioformas, nėrimas 30
Aauksė Narvilienė, Edita Valienė
Pagarbos žmogaus gyvybei nuo prasidėjimo iki gimimo ugdymas
bendrojo lavinimo mokyklose 31
Edmundas Naujokas
Kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymas darbų pamokose 34
Giedrė Rečiūnienė
Bendrųjų programų pritaikymas, dirbant su vaikais turinčiais
regėjimo problemų 37
Vida Rutienė
Dekoratyvinių juostelių nėrimas pasitelkiant lietuvių tautinį meną 41
Vytautas Semaška, Inga Stanytė
Fiziologinių žinių reikšmė žalingų įpročių prevencijai 46

Virginija Šidlauskienė
Individualiųjų programų įvertinimas: ar moksleiviams teikiamos žinios tampa gebėjimais bei vertybinėmis nuostatomis? 49
Povilas Veteris
Mokinių motyvacijos kėlimo metodai darbų pamokose 56

Darbų ir buities kultūros bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų plėtotė Lietuvos mokyklose
Konferencijos medžiaga

Tir. 100 egz. 3,75 sp. l. Užsak. Nr. 93
Išleido Vilniaus pedagoginis universitetas, Studentų g. 39, LT-2034 Vilnius
Maketavo ir spausdino VPU leidykla, T. Ševčenkos g. 31, LT-2009 Vilnius
Kaina sutartinė